

VÄKIVALTAINEN EKSTREMISMI SUOMESSA 2010-LUVULLA

Sisäministeriön näkökulma Suomen sisäisestä turvallisuudesta

Anna-Kaisa Keinänen

Kandidaatin tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

VÄKIVALTAINEN EKSTREMISMI SUOMESSA 2010-LUVULLA

Sisäministeriön näkökulma Suomen sisäisestä turvallisuudesta

Anna-Kaisa Keinänen

Yhteiskuntapolitiikka

Kandidaatin tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Hanna-Mari Ikonen

Syksy 2020

38 sivua

Tutkimuksen tehtävänä on esitellä väkivaltaista ekstremististä toimintaa Suomessa 2010-luvun aikana. Tarkoituksena on selvittää, mitä väkivaltaisia ekstremistisiä toimijoita Suomessa on tunnistettu ja onko liikehdintä uhkaksi Suomen sisäiselle turvallisuudelle sisäministeriön näkökulmasta. Tutkimuksen aineiston muodostaa sisäministeriön julkaisemat kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmat vuosilta 2012–2019, sekä näihin liittyvät vuosittaiset tilannekatsaukset vuosilta 2013–2020.

Tutkielma on laadittu käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineisto on pilkottu osiin siten, että työssä esitellään tutkimuksen kannalta oleelliset käsitteet, sekä toimijat ja julkaisuista pyritään analyysin avulla tulkitsemaan sisäministeriön näkökulma tilanteen vakavuudesta. Tutkimustulokset osoittavat, että vaikka väkivaltaisia ekstremistisiä rikoksia Suomessa on tunnistettu suhteellisen vähän, on se uhka nyky-yhteiskunnalle. Liikehdinnän tutkiminen ja tunnistaminen on tärkeää, jotta sitä pystytään tulevaisuudessa ennaltaehkäisemään entistä paremmin.

Avainsanat: väkivaltainen ekstremismi, radikalisoituminen, ääriajattelu, ääriyhdyt, terrorismi, sisäministeriö

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	6
3 KESKEISET KÄSITTEET	7
3.1 Väkivaltainen ekstremismi	7
3.2 Radikalismi.....	9
3.3 Ääriajattelu ja ääriryhmät.....	10
3.4 Terrorismi.....	11
4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT.....	13
5 ANALYYSI: KEITÄ TOIMIJAT OVAT JA MUODOSTAVATKO HE UHKAN SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA?	16
5.1 Väkivaltainen äärioikeisto.....	17
5.2 Väkivaltainen ääriyhteisö ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet	20
5.3 Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi.....	23
5.4 Yksinäiset toimijat.....	27
5.5 Onko väkivaltainen ekstremismi uhka Suomen sisäiselle turvallisuudelle?	29
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
LÄHDELUETTELO	36

1 JOHDANTO

Yhteiskunnat maailmanlaajuisesti ovat jatkuvassa muutoksessa, ja erilaiset globaalit tapahtumat ja toimet vaikuttavat jokaiseen maailman valtioon, sekä politiikkaan monin eri tavoin. Globalisaatio tuo kaiken positiivisen muutoksen lisäksi mukanaan monikansallista ja turvallisuutta uhkaavaa toimintaa. Suomi on yksi maailman turvallisimmista maista, ja esimerkiksi terroritekojen uhka Suomessa on vähäinen, verrattuna muihin Euroopan maihin. Yhteiskuntamme ei kuitenkaan pysty välttymään globalisaation tuomilta ulkoisilta muutoksilta, ja sisäiset kansalliset ongelmat voivat johtaa monenlaisiin kansallista turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin. Polarisaatio, kaupungistuminen, eriarvoistuminen, yksinäisyys ja syrjäytyminen ovat yleistyneet myös Suomessa ja voivat tulevaisuudessa potentiaalisesti horjuttaa yhteiskunnan turvallisuutta yhä enenevässä määrin. Konfliktit Lähi-idässä ja muualla maailmassa johtavat pakolaisongelmiin, jotka tuovat monenlaisia haasteita valtioille, sekä turvallisuuspolitiikalle. Muutokset, niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla, voivat johtaa ääriajatteluun, sekä väkivaltaiseen toimintaan, joka voi kohdistua niin yksilöihin kuin valtioonkin. Sisäministeriön *Kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelman* mukaan väkivaltainen toiminta, jota perustellaan ideologian tai aatteen kautta, on uhka niin yksilöille, yhteiskunnalle kuin demokratiallekin. Tällaista toimintaa kutsutaan väkivaltaiseksi ekstremismiksi. (Sisäministeriön julkaisu 15/2016, 8.)

Sisäinen turvallisuus on yksi eheän ja turvallisen, elinvoimaisen sekä tasa-arvoisen yhteiskunnan peruspilareista. Valtioiden on oltava valmiudessa potentiaaliseen rajojen yli tulevaan hyökkäykseen, siinä missä sisäisenkin turvallisuuden uhkakuviin. Hyökkäys voi olla aseellinen, sotaa tavoitteleva, tai esimerkiksi verkon kautta tapahtuva kyberhyökkäys, jonka tavoitteena voi olla yhteiskunnan vakauden horjuttaminen. Globalisoituvassa maailmassa uhkakuvat ovat aina läsnä ja niitä vastaan on luotu toimintasuunnitelmia, joita päivitetään vuosittain. Sisäinen turvallisuus on kansalaista lähellä olevaa jatkuvaa ja jopa arkipäiväistä toimintaa. Luonnonkatastrofien, elintarvikehuollon, tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavien häiriöiden ohella yhteiskuntaa uhkaavat myös aatteelliset, kansalaisista kumpuavat toimet. Aatteelliset toimet voivat olla pitkäjänteistä toimintaa, jolla pyritään muuttamaan vallitsevaa valtiollista toimintaa, kuten demokratiaa. Toiminta voi myös kohdistua yksittäisiin henkilöihin, jolloin tarkoituksena on yksittäistapausten kautta nostaa muutoshalukkuutta ihmisten tietoisuuteen. Väkivaltainen ekstremismi ja

radikalisoituminen ovat olleet kasvussa Suomessa 2010-luvulta lähtien. Julkisessa mediassa mainitaan yhä useammin käsite väkivaltainen ekstremismi ilman, että käsitettä avataan lukijalle sen tarkemmin. Käsitteen määrittely on haastavaa myös eri lähteiden avulla, joten käsitteen käyttö yleismediassa ei ole täysin mutkatonta. Käsite pitää sisällään monenlaisia toimijoita, toimintaa, ja usein käsitettä käytetään herkästi väärin.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa 17.6.2011 päätettiin kolmannesta sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelusta, ja tämän päätöksen perusteella valtioneuvosto asetti päätöksen toimenpideohjelmasta väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Samankaltaisia ohjelmia on laadittu Euroopan maissa vuodesta 2005 lähtien. Toimenpideohjelman tavoitteena on ehkäistä väkivaltaa, jota voidaan perustella aatteilla tai ideologioilla; terrorismin torjunnan strategia täydentää toimenpideohjelmaa. Ensimmäinen toimenpideohjelma vuodelta 2012 on nimeltään *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma*. Toimenpideohjelmia on päivitetty jokaisen ajanjakson päätyttyä ja tuorein näistä on vuoden 2019 *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023*. Väkivaltainen ekstremismi ja terrorismin uhka Suomessa on kasvanut, mutta sisäministeriön ja Suojelupoliisin lausunnoista on luettavissa, että uhka on edelleen pieni muihin Pohjoismaihin verrattuna. Tästä huolimatta Suomessa on todettu tarpeelliseksi jatkaa toimenpideohjelmien ja tilannekatsauksien julkaisemista.

Tässä tutkielmassa pyritään vuosien 2012–2020 kansallisten toimenpideohjelmien ja niihin liittyvien tilannekatsauksien avulla ymmärtämään sisäministeriön näkökulma suomalaisen yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden tilanteeseen väkivaltaisen ekstremismin osalta 2010-luvulla. Tutkielmassa tullaan käymään väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä käsitteitä ja ymmärtämään niiden kautta tätä toimintaa paremmin. Analyyseja, liittyen sisäministeriön julkaisuihin väkivaltaisesta ekstremismistä, ei juurikaan ole julkaistu, joten lisätutkimusta tarvitaan. Ilmiönä väkivaltainen ekstremismi on hyvin ajankohtainen ja yhteiskuntapolitiikan kannalta merkittävä.

Luvussa kaksi käydään läpi tutkimuskysymykset ja tavoitteet, luvussa kolme esitellään tutkielman kannalta keskeiset käsitteet. Neljännessä luvussa esitellään aineisto tarkemmin, sekä kerrotaan tutkimuksessa käytetystä menetelmästä. Viidennessä luvussa käsitellään aineistoa, esitellään ääriyhmittymät, sekä pyritään tulkitsemaan sisäministeriön näkökulmaa ekstremistiseen toimintaan. Viimeisessä luvussa esitellään johtopäätökset.

2 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Tämän tutkielman tavoitteena on luoda katsaus väkivaltaiseen ekstremistiseen liikehdintään Suomessa, sisäministeriön näkökulmasta. Tutkin sisäministeriön julkaisujen avulla mitä termillä väkivaltainen ekstremismi tarkoitetaan. Tutkielmassa esitellään sisäministeriön tunnistamat väkivaltaiset ääriliikkeet Suomessa, sekä käydään läpi näiden toimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa 2010-luvun aikana. Aineiston analyysissä pyritään lisäksi vastaamaan kysymykseen ”onko väkivaltainen ekstremismi sisäministeriön mukaan uhka suomalaisessa yhteiskunnassa?”. Tutkimusmateriaalina käytän sisäministeriön kansallisia toimenpideohjelmia väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi vuosilta 2012–2019, sekä näihin liittyviä, vuosittain julkaistuja tilannekatsauksia aikaväliltä 2013–2020.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Miten väkivaltainen ekstremismi määritellään sisäministeriön julkaisuissa?
- 2) Mitä ekstremistisiä ryhmittymiä Suomessa on ja aiheuttavatko nämä uhkan sisäiselle turvallisuudelle sisäministeriön näkökulmasta?

Tutkimuskysymykseni ovat vahvasti yhteyksissä toisiinsa ja niitä tullaan käsittelemään osin myös samoissa kappaleissa. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsittelee väkivaltaisen ekstremismin käsitettä ja kuinka se määritellään sisäministeriön julkaisuissa. Toisessa tutkimuskysymyksessä esitellään erilaiset sisäministeriön tunnistamat ekstremistiset toimijat Suomessa, sekä pyritään vastaamaan kysymykseen aiheuttaako väkivaltainen ekstremismi todellista uhkaa yhteiskunnan rakenteille ja Suomen kansalaisille sisäministeriön näkökulmasta.

Tutkimusmenetelmänä käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisäministeriön toimintakertomukset sekä tilannekatsaukset ovat viranomaistekstejä ja niiden analysointi on mahdollista siten, että aineiston objektiivisuus säilyy. Tutkimuskysymyksen toisessa osassa pyrin tuomaan mukaan muita näkökulmia lähteiden avulla, jotta tutkielma olisi sisällöllisesti merkittävä, eivätkä sisäministeriön julkaisut näyttäytyisi ainoana totuutena. Väkivaltainen ekstremismi sekä terrorismi ovat sekä ajankohtaisia, että poliittisesti herkkiä aiheita ja valtiollisilla toimijoilla on paljon tietoa, joka ei välity tavalliselle kansalaiselle. Tästä syystä on tärkeää, että myös viranomaistekstien sisältöä analysoidaan ja pyritään sekä tulkitsemaan, että kyseenalaistamaan.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Seuraavissa kappaleissa käydään läpi tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä. Käytän tässä tutkielmassa käsitettä väkivaltainen ekstremismi lähtökohtaisesti siinä merkityksessä, kuin se sisäministeriön kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmissa 2012–2019 on määritelty, jotta tutkimuksessa käytetty aineisto vastaisi myös työssä käytettyä käsitteistöä mahdollisimman tarkasti. Pyrin kuitenkin, etenkin tässä osiossa, luomaan käsitteistä mahdollisimman eheän kuvan, käyttämällä muita lähteitä apuna, jotta käsitteet avautuvat lukijalle paremmin.

Väkivaltaisen ekstremismin käsite on monimuotoinen ja se rakentuu useammasta eri toiminnasta, jotka on erotettava toisistaan, jotta voidaan tunnistaa ekstremistinen käyttäytyminen tai teko. Radikalismi, ääriajattelu, sekä terrorismi ovat käsitteitä, jotka liittyvät vahvasti ekstremistiseen toimintaan, mutta eivät yksinään ja väkivallattomina ole välttämättä laittomia tai tuomittavia tekoja. Vaikka väkivaltaista ekstremismiä on ollut jo ennen maailmansotia, on käsite ja sen määrittely edelleen haastavaa, sekä esimerkiksi mediassa usein väärin käytetty ja ymmärretty. J. M. Berger (2018, 11) kirjoittaa teoksessaan *Ekstremismi*: ”Määrittelyn epäonnistumisella on valtavat tosielämän seuraukset maailmassa, jossa väkivaltaista ekstremismiä pidetään laajasti yhtenä aikamme määrittelevistä ongelmista”. Avaan edellä mainittuja käsitteitä, jotta ero ja myös yhteys väkivaltaiseen ekstremismiin avautuisi paremmin. Koen, että valitsemani käsitteet ovat olennaisia sekä tutkimukseni, että kokonaiskuvan ymmärtämiseksi. Edellä mainitut ovat yleisesti käytettyjä käsitteitä, jotka toistuvat lähteestä toiseen, kun aiheena on valtioiden sisäinen turvallisuus ja siihen liittyvät uhkakuvat.

3.1 Väkivaltainen ekstremismi

Sisäministeriön toimenpideohjelmissa väkivaltainen ekstremismi määritellään seuraavasti: ”Radikaali ideologia, oppi tai ääriajattelu, jonka keskeisenä sisältönä on luoda demokraattisten periaatteiden vastaisiin, perusteellisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin tähtääviä laittomia toimia ja politiikkaa”. Ekstremistinen väkivalta on laitonta toimintaa ja väkivaltaa, joka voi johtaa jopa terrorismiin. Ekstremistinen käyttäytyminen ja ajattelu eivät kuitenkaan aina tarkoita samaa kuin radikalismi ja radikaalit ajatukset, sillä radikalismi voi olla sekä myönteistä, että kehittävää myös yhteiskunnan kannalta. Ekstremismi on siis usein

laitonta, totalitaarista, demokratian vastaista ja toiminnaltaan ulkoparlamentaarista. (Toimenpideohjelma 2012, 9.)

On otettava huomioon sanan kaksiosaisuus, eli väkivaltainen ja ekstremismi. Jos ekstremismistä puhutaan ilman etuliitettä väkivaltainen, voidaan sana määritellä hyvinkin eri tavoin. Bergerin (2018) mukaan väkivalta ei aina ole ekstremististä, eivätkä kaikki ekstremistit ole väkivaltaisia. Väkivallalla voidaan edistää tai suojella ryhmän tai yksilön etuja, mutta pelkkä väkivallan teko ei ole luonnostaan ekstremististä. (Berger 2018, 34.) Sisäministeriön toimenpideohjelmassa (2019, 21) mainitaan, että kaikki väkivaltarikollisuus, joka liittyy ekstremistisiin ryhmiin ja niiden jäsenten toimintaan, on ekstremististä väkivaltaa, paitsi jos teolla on selkeä motiivi esimerkiksi yksityiselämään liittyvään riitaan. Käsitteelle ekstremismi ei ole olemassa yhtä selkeää selitystä tai esimerkkiä. Berger (2018) huomauttaa, että käsitteen ymmärtämiseksi pitäisi ekstremististen ideologioiden rakenteet ja sisältö erottaa toisistaan. Erilaisten ekstremististen ideologioiden sisällöt voivat olla keskenään äärimmäisen erilaisia. Uskomukset eri ryhmien välillä voivat olla täysin vastakkaiset, mutta näiden rakenne ja tapa oikeuttaa toimintansa ovat samanlaiset. Oleellista kuitenkin on jako sisäryhmään ja ulkoryhmää, meihin ja heihin. (Berger 2018, 48.) Koska pelkän ekstremismin käsite on hyvin monimuotoinen, pyrin tässä työssä välttämään käsitettä ilman etuliitettä väkivaltainen.

Vuoden 2019 sisäministeriön toimenpideohjelmassa käsitettä täydennetään seuraavasti: ”Väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen yllytetään ja kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla perustellen. Rikokset, joiden motiivina on viha ja/tai rasismi, voivat olla ekstremistisiä rikoksia silloin, kun teon motiivina on kokonainen aatemaailma.” (Toimenpideohjelma 2019, 20.) Berger (2018) toteaa: ”Terrorismi on taktiikka, mutta ekstremismi uskomusjärjestelmä”. Kun ekstremistiset liikkeet käyttävät terrorismia, he luovat ideologisia oikeutuksia päätöksiensä tueksi. (Berger 2018, 35.)

Vuoden 2019 toimenpideohjelman mukaan Suomessa tapahtuneista koulusurmista on löydetty yhteyksiä väkivaltaiseen ekstremismiin tekijöiden ajattelumaailman perusteella. Toiminnalla on tavoiteltu suurempaa yhteiskunnallista merkitystä, vaikka kohteena ovatkin olleet yksilöt. Ero ekstremistisellä rikoksella ja viharikoksella on se, että ekstremistisen rikoksen motiivi liittyy aatemaailmaan ja viharikoksen motiivi uhrin yksittäiseen ominaisuuteen. (Toimenpideohjelma 2019, 21.)

3.2 Radikalismi

Radikalismien ja radikalisoitumisen voi määritellä monilla eri tavoilla. Teoksessa *Liike-elämää – vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteissa* (2003), radikalismi määritellään toiminnaksi, joka poikkeaa perinteisestä kansalaistoiminnasta, jossa kunnioitetaan lakia sekä toisen omaisuutta (Juppi, Peltokoski, Pyykkönen 2003, 7). Radikalisoituneen henkilön aatemaailma muuttuu mustavalkoisemmaksi, sekä käsitys omasta toiminnasta ja mielipiteistä nähdään ylivertaisiksi. Muiden uskontojen, aatteiden ja ideologioiden kannattajat voidaan kokea vähempiarvoisina tai vääräuskoisina. Radikalisoituminen voi tapahtua yksin tai ryhmässä; ryhmä kykenee vastaamaan yksilön perustarpeisiin, mukaan luettuna olemassaolon merkityksellisyys, ryhmään kuuluminen, sekä arvostuksen saaminen. Näiden perustarpeiden täyttäminen voi olla ensisijainen syy ekstremistisen ajatusmaailman omaksumiseen ja ääriyhmään liittymiseen. Väkivallan hyväksyminen, sen käyttäminen ja ihannoiti, voivat tulla vasta ryhmäytymisen seurauksena tai sen ohella. (Tilannekatsaus 1/13, 2.) Väkivaltainen radikalisoituminen on prosessi, jonka myötä yksilö päätyy käyttämään väkivaltaa, uhkaamaan sillä, kannustaa siihen tai oikeuttaa sen aatemaailmalla perustellen. (Toimenpideohjelma 2019, 20.)

Tammikko määrittelee kirjassaan *Vihalla ja voimalla – Poliittinen väkivalta Suomessa* (2019) radikalismien käsitteen seuraavasti: ”Käsitettä käytetään kirjavasti, usein sillä viitataan poliittisen väkivallan, erityisesti terrorismin, oikeuttavaan ideologiaan, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös muuta valtavirrasta merkittävästi poikkeavaa ajatusmaailmaa riippumatta sen suhteesta väkivaltaan. Sanoilla radikalismi, radikaali ja radikalisoituminen viitataan ainoastaan valtavirrasta poikkeavaan maailmankuvaan riippumatta siitä, miten kyseisessä maailmankuvassa suhtaudutaan väkivallan käyttöön.” (Tammikko 2019, 267.)

Yksilön luoma vahvistusharha voi tukea radikalisoitumista. Rolf Dobelli kirjoittaa teoksessaan *The Art of Thinking Clearly* (2013) vahvistusharhasta (engl. confirmation bias). Vahvistusharhalla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö tulkitsee uutta tietoa siten, että se sopii hänen jo aiemmin omaksumiinsa teorioihin, maailmankatsomukseen ja vakaumukseen. (Dobelli 2013, luku 7, kappale 1.) Henkilön etsiessä verkosta tietoa, räätälöity selaimen hakuhistoria yksipuoliseksi ja tämä voi johtaa tietynlaiseen vahvistusharhaan. Hakutulokset voivat jatkossa tukea hänen ajatusmaailmaansa. Mielipiteestä ja näkemyksestä voi helposti muodostua totuus, kun vaihtoehtoista tiedon lähdettä ei automaattisesti esitetä. Näin tullaan joutuneeksi eräänlaiseen informaatiokuplaan, josta ei välttämättä löydetä itse ulos ennen

kuin on liian myöhäistä. Verkko tarjoaa paremmat mahdollisuudet myös ”itseradikalisoitumiseen”, sillä tietoa on löydettävissä helposti. Muutamalla eri hakusanalla pystyy löytämään tietoa esimerkiksi pommin tekemisestä tai iskujen suorittamisesta.

3.3 Ääriajattelu ja ääriryhmät

Suomessa on laissa säädelty sananvapaus, joka kattaa oikeuden ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä (Suomen perustuslaki pykälä 12). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jokaisella on oikeus ajatella ja ilmaista mielipiteitään, vaikka ne olisivat vastoin yleistä ajattelutapaa. Vaikka henkilön ajattelutapa tai mielipiteet itsessään pyrkisivät muuttamaan yhteiskuntaa, ovat ne laillisia, ellei muutokseen pyrkiviä toimia koskaan toteuteta. Kirjassa *Tuhansien aatteiden maa* (Hänninen & Hänninen 2010), ääriajattelu määritellään ajatteluna, joka on äärimmäistä suhteessa yleisesti vallitsevaan mielipiteeseen tai muihin arvoihin sidottuihin määreisiin. On huomioitava, kuinka ääriajattelun voi luokitella hyvinkin eri tavoin, esimerkiksi ajatus sukupuolten välisestä tasa-arvosta tai seksuaalisista vähemmistöistä on joskus tulkittu ääriajatteluksi. (Hänninen & Hänninen 2010, 23.)

Ääriajattelu, joka kohdistuu yhteiskuntaan ja sen rakenteellisiin muutoksiin, ei sinällään ole laitonta, mutta huolestuttavaa yksilöiden ja valtiollisen turvallisuuden kannalta. Ääriajattelun ja väkivaltaisen ekstremismin raja on usein häilyvä ja joskus jopa tilannekohtainen ja monisyinen. (Tilannekatsaus 1/13, 1.) Ääriryhmät tarjoavat yksilöille mustavalkoisen ajatusmaailman, joka ei kestä kyseenalaistamista tai kriittisyyttä. Ryhmittymien tavoitteena on luoda tunne yhteisöllisyydestä, jota myöten tapahtuu jako hyvään ja pahaan, meihin ja heihin. Berger (2018) puhuukin sisäryhmästä ja ulkoryhmästä. Ekstremistiset ideologiat valvovat sisäryhmien ja ulkoryhmien välisiä rajoja. Tarkoituksena on vahvistaa sisäryhmän välistä sidosta luomalla yhteisiä negatiivisia ja jopa vihamielisiä asenteita ulkoryhmää kohtaan. Sisäryhmää voidaan myös painostaa omaksumaan näitä asenteita. (Berger 2018, 63.)

Suomen laissa, pykälä 13, on määritelty kokoontumis- ja yhdistymisvapaus; jokaisella on oikeus, lupaa hankkimatta, järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Jokaisella on oikeus perustaa yhdistys, olla kuulumatta tai kuulua ja osallistua yhdistykseen ja sen toimintaan. Itse ryhmään, ryhmittymään, liikkeeseen ja sen toimiin osallistuminen on

laillista toimintaa, vaikka kyseisen liikkeen perusajatus olisikin vastoin institutionalisoitunutta yhteiskuntaa.

Koivulaakso, Brunila ja Andersson teoksessaan *Äärioikeisto Suomessa* (2012, 19) huomauttavat, että ääriajattelusta puhuminen johtaa usein erilaisten ilmiöiden yhteen niputtamiseen, joka hämärtää ymmärrystä ääri-ilmiöistä. Jos ääriajattelusta ja ääri-ilmiöistä puhutaan ylimalkaisesti, tekee tämä mahdottomaksi ymmärtää toimintaa toimijoiden omista lähtökohdista käsin.

3.4 Terrorismi

Suomen rikoslain pykälän 34a mukaan, rikosentekijällä on terroristinen tarkoitus jos hänen tarkoituksenaan on 1) aiheuttaa vakavaa pelkoa väestön keskuudessa; 2) pakottaa oikeudettomasti valtion hallitus tai muu viranomainen taikka kansainvälinen järjestö tekemään, sietämään tai jättää tekemättä jotakin; 3) oikeudettomasti kumota jonkin valtion valtiosääntö tai muuttaa sitä tai horjuttaa vakavasti valtion oikeusjärjestystä taikka aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa valtionaloudelle tai valtion yhteiskunnallisille perusrakenteille; 4) aiheuttaa erityisen suurta vahinkoa kansainvälisen järjestön taloudelle tai sellaisen järjestön muille perusrakenteille. Tämä laki pohjautuu Euroopan neuvoston (2002/475/YOS) puitepäätöksen määritelmään terrorismista.

Teoksessa *Terrorismin torjunta Suomessa* (2010, 67) Kreuz kirjoittaa, väkivallalla pelottelu ja politiikkaan vaikuttaminen ovat keskeisiä terrorismia määrittäviä tekijöitä. Terrorismi käsitteenä on moniulotteinen ja yhden yhtenäisen määritelmän löytäminen on jopa mahdotonta, sillä sen määrittelyyn liitetään usein myös kansallisia kokemuksia. Terrorismi käsitteenä, ilmiönä sekä toimintana riippuu usein mahdollisen tapahtuman historiallisesta kontekstista, sekä puhujan maantieteellisestä sijainnista ja synnyinmaasta sekä henkilökohtaisista kokemuksista ja opitusta käsityksestä. (Kreuz 2010, 55.) Berger (2018, 162) määrittelee termin terrorismin tarkoittamaan julkista väkivaltaa, joka kohdistuu ei-taisteleviin ja jonka hallintoon kuulumattomat yksilöt tai ryhmät toteuttavat saavuttaakseen poliittisen tai ideologisen tavoitteen tai vahvistaakseen poliittista tai ideologista viestiä.

Hannu Yli-Karjanmaan versio terrorismin käsitteestä, kirjassa *Valtiot ja Terrorismi* (2008, 29) on seuraava: ”Terrorismi on väkivallan tai sen uhkan kohdistamista siviiliväestöön tavoitteen saavuttamiseksi.”. Yli-Karjanmaan mukaan terrorismiksi voidaan nähdä

kaikenlainen kansalaismielipiteeseen vaikuttaminen pelottelun avulla. Tämä määritelmä on yhdistelmä Webster's University Dictionaryn, Yhdysvaltojen puolustusministeriön ja FBI:n käsitteistä ja mukaillee myös aiemmin mainittua Suomen rikoslain määritelmää. Terrorismin erottaminen erilliseksi ilmiöksi on keinotekoinen, sillä terrorismi on yksi sodankäynnin monista keinoista. Terrorismia käytetään usein perusteluna lainsäädännön ja ulkopoliittikan suurille muutoksille demokraattisissa länsimaissa. (Yli-Karjanmaa 2008, 15–16.)

Yli-Karjanmaan (2008) huomauttaa, että terrorismin alalajeja on useita, kuten uskonnollinen, järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvä sekä esimerkiksi valtioterrorismi. Erilaiset ideologiset terrorismimuodot, kuten vasemmisto- tai oikeistoterrorismi voidaan laskea tähän mukaan. Määritelmiä ei-valtiolliseen ja valtiolliseen terrorismiin tarvitaan, jotta voidaan hahmottaa, mikä kaikki kuuluu terrorismin käsitteen alle. Suurvallat pyrkivät käyttämään terroristin leimaa valtioiden omiin propagandatarpeisiin. Jos väkivallantekoja tarkastellaan puolueettomasti, voi terrorismin vastainen taistelu näin ollen myös täyttää terrorismin määritelmän. Myös valtiollisen armeijan toimet voivat täyttää terrorismin määritelmän, mutta tätä ei koeta terrorismiksi. Armeijan teot selitetään vahingoksi ja oikeutetuiksi, mutta samankaltaisten väkivallanteot maanalaisen organisaation suorittamana tuomitaan terrorismiksi. Terrorismi -käsitteen lisäksi voidaan käyttää käsitteitä valtiollinen terrorismi tai valtioterrori, joka kuvaa valtion terroria siviilejä kohtaan Poliisin ja asevoimien toimesta. Tämä käsite sisältää asevoimien kohdistamat pommitukset siviilikohteisiin. (Yli-Karjanmaa 2008, 30–34.)

Kaikissa tässä luvussa mainituissa käsitteissä on paljon samaa, kuten esimerkiksi oman toiminnan kokeminen oikeudenmukaiseksi. Ryhmän tai yksilön ajamat asiat koetaan ensisijaisiksi ja niiden tavoittamiseksi vaaditut toimenpiteet oikeutetuiksi. Yhtäläistä on myös ryhmittymien kokema tunne väärinkohtelusta ulkopuolisen tahon, ryhmän tai vihollisen toimesta. Tunne kahtiajakautumisesta sekä vastakkainasettelusta on vahva. Se, onko teossa käytetty väkivaltaa, ei yksinään riitä linkittämään tekoa väkivaltaiseen ekstremismiin, vaan on myös huomioitava tekoon liittyvät mahdolliset ideologiat, sekä mahdollisen teon kohde. Termejä saatetaan joskus liiankin herkästi käyttää synonyymeinä toisilleen, mutta oleellista on, että kaikkea aiemmin mainittua toimintaa voi olla myös ilman väkivaltaa, eikä toimia niissä tapauksissa tule sekoittaa väkivaltaiseen ekstremismiin.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Valtioneuvoston periaatepäättös sisäisen turvallisuuden ohjelmasta *Turvallisempi huominen* tehtiin 14.6.2012. Kyseisen ohjelman osana valmisteltiin toimenpideohjelma *Tavoitteena eheä yhteiskunta – Toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi*. Kun ensimmäisen toimenpideohjelman kausi päättyi, uudistettiin toimenpideohjelma ensin vuonna 2016 ja toisen kerran vuonna 2019. Jokaista toimenpideohjelmaa seuraa vuosittaiset katsaukset, joissa tarkastellaan toimenpideohjelmissa asetettuja tavoitteita ja Suomen sisällisen turvallisuuden tilaa. Toimenpideohjelmaa koordinoi sisäministeriö ja täytäntöön panaan osallistuu eri viranomaiset ja järjestöt. Sisäministeriö on julkaissut yhteensä kolme toimenpideohjelmaa, jotka kulkevat nimellä *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma*, ohjelmat ovat vuosilta 2012–2015, 2016–2018 ja 2019–2023.

Tilannekatsaukset on laadittu yhteistyössä Suojelupoliisin ja muiden viranomaistahojen asiantuntemusta ja muita avoimia lähteitä käyttäen. Tilannekatsauksien tarkoituksena on antaa ajantasainen käsitys väkivaltaisista ääriliikkeistä sekä muista liikkeistä, joissa ilmenee väkivaltaisen ekstremistisen toiminnan riski. Sisäministeriön mukaan tarkoituksena on helpottaa eri alojen ammattilaisia ja järjestöjä tunnistamaan ja ennalta ehkäisemään väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia. Tilannekatsauksia on julkaistu 1–2 kappaletta vuodessa ja niitä on tähän mennessä (2020) ilmestynyt kymmenen kappaletta. Tilannekatsaukset ovat noin 20 sivua pitkiä, huomattavana erona vuoden 2019 tilannekatsaus, joka on julkaistu vuonna 2020, on 34 sivua pitkä. Vuoden 2018 katsauksessa on nostettu omaksi luvuksi naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. Vuoden 2015 ensimmäistä tilannekatsausta varten toteutettiin verkkokysely, jolla hankittiin tietoa oppilaitoksissa ilmenevästä ääriajattelusta. Jokaisessa tilannekatsauksessa esitellään sen hetkinen tila ääriliikkeiden osalta, sisäisen turvallisuuden kannalta. Uutena, vuonna 2020 julkaistussa tilannekatsauksessa, on Euroopan tilanne ääriyhmittäin, aiemmissa tätä näkökulmaa on sivuttu vain lausetasolla. Vuoden 2015 toisesta tilannekatsauksesta lähtien, tilannekatsaukset on tehty yhteneväiselle pohjalle, joka on aikaisempia versioita virallisempi. Myös toimenpideohjelmat ovat muuttuneet rakenteellisesti vuosien varrella. Ensimmäinen toimenpideohjelma vuodelta 2012 on 31 sivua pitkä, kun kolmas ja tuorein, vuoden 2019 toimenpideohjelma on 91 sivuinen. Vuoden 2019 toimenpideohjelmassa on

otettu paremmin ja laajemmin huomioon aiemmat toimenpideohjelmat ja tilannekatsaukset, sekä lisätty tavoitteita, jotka on asetettu yhteisiksi Euroopan unionissa ja YK:ssa.

Sisäministeriö käsittelee tilannekatsauksissaan seuraavia ääriryhmiä: 1. Väkivaltainen äärioikeisto; 2. Väkivaltainen ääri vasemmisto ja radikaalit vaihtoehdot; 3. Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi; 4. Yksinäiset toimijat. Käytän tutkielmassani sisäministeriön käyttämää jaottelua Suomessa toimiviin ääriryhmiin, jotta analyysi olisi johdonmukainen tutkimuksen kannalta. Esittelen omassa alaluvussaan jokaisen ääriryhmän sekä heidän toimintaansa Suomessa, ja pyrin samalla esittämään ryhmän tuoman potentiaalisen uhkan sisäministeriön näkemyksen perusteella. Jokaisen ryhmän kohdalla käyn läpi tilanteen kehittymistä 2010-luvulla, yhdistelemällä kappaleisiin eri tilannekatsauksista tilannetietoja. En tule erittelemään kappaleissa sen hetkistä tilannetta kronologisesti, vuosi vuodelta ja tilannekatsaus tilannekatsaukselta, sillä jokaisessa tilannekatsauksessa on käytetty pitkälti samaa pohjaa, jossa kerrotaan ensin jokaisen ryhmittymän taustaa, toimijoita ja sen jälkeen arvioidaan uhkakuvaa. Näin ollen jokaisessa katsauksessa on paljon toistoa aiemmilta vuosilta ja koen mielekkäämmäksi tutkimuksen kannalta yhdistää näitä tietoja ja luoda sitä kautta yhtenäinen näkemys ryhmittymään ja sen mahdolliseen uhkakuvan muutokseen tuomalla uudet tiedot ja havainnot mukaan heti. Tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymyksiin ”mitä väkivaltainen ekstremismi on?” ja ”mitä ekstremistisiä liikkeitä Suomessa on?”. Tämän lisäksi pyritään vastaamaan kysymykseen, ”onko väkivaltainen ekstremismi uhka Suomessa sisäministeriön näkökulmasta?”.

Vastaan tutkimuskysymyksiin käyttäen pääosin viranomaisjulkaisuja, mutta tutkimuksen kannalta tulee ottaa huomioon se, että etenkin luvussa 5, jossa analyysi koostuu lähinnä sisäministeriön julkaisuista, olen valikoinut julkaisuista kohdat, jotka ovat mielestäni tutkielman kannalta oleellisia vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Itse aineiston pyrin esittämään objektiivisesti ja alaluvuissa 5.1–5.4 en tuo muita lähteitä keskusteluun, sillä pyrin ääriryhmien esittelyssä tuomaan korostetusti sisäministeriön näkökulman tilanteen uhaavuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Alaluvussa 5.5 tuon mukaan keskusteluun muut lähteet. Pyrin niiden avulla nostamaan esille mahdollisia epäkohtia ja ajatuksia, joita sisäministeriö ei välttämättä ole julkaisuissaan huomionnut.

Tutkimusmenetelmäksi olen valinnut aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon,

kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Aineiston analyysin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen luomalla hajanaisesta aineistosta mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Aineisto hajotetaan aluksi osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2017, luku 4.4.2, E-kirja.) Analyysiyksikkö tässä työssä on 'ekstremismi' ja aineistona sisäministeriön julkaisut. Aineistosta on karsittu tutkimukselle epäoleellinen pois ja tilannekatsaukset on tiivistetty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Aineiston pelkistämisen jälkeen kävin läpi tutkimuskysymysten kannalta oleelliset käsitteet, eli ryhmittelin aineiston. Nämä käsitteet toistuivat aineistossa ja näin muodostuivat alaluokat eli käsitteet, jotka avaavat työn oleellisinta käsitettä, väkivaltaista ekstremismia. Ryhmittelin myös julkaisuissa esiteltyt ekstremistiset toimijat siten, että ne muodostavat tapahtumien esittelemisen kannalta järkevän kokonaisuuden. Analyysiin on siis pyritty valitsemaan tutkimustehtävän kannalta soveltuvat tapahtumat ja tekijät, joissa esiintyy tutkimuskysymyksiin tarvittavat vastaukset. Aineistossa oli myös paljon tämän tutkimuksen kannalta epäoleellista tietoa, joten koko työn ajan tarkkailin, että valittu aineisto pystyy vastaamaan tutkimuskysymykseen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi, 2017, luku 4.4.3, E-kirja).

5 ANALYYSI: KEITÄ TOIMIJAT OVAT JA MUODOSTAVATKO HE UHKAN SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA?

Sisäministeriö on linjannut toimenpideohjelmissaan kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen ennalta ehkäisyn kohteiksi seuraavat ryhmittymät: väkivaltainen äärioikeisto, väkivaltainen ääriivasemmisto ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet, uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi, sekä yksinäiset toimijat. Näillä liikkeillä on havaittu olevan väkivaltaisen ekstremismin piirteitä heidän toiminnassaan ja ideologiassaan, ja tästä syystä ryhmittymät muodostavat potentiaalisen uhkan suomalaisessa yhteiskunnassa ja niiden toimintaa on seurattava. Julkaisuista käy ilmi, että väkivaltaisen ekstremismin määrään yhteiskunnassa vaikuttavat useat eri tekijät. Kasvupohjaa väkivaltaiselle radikalisoitumiselle voi syntyä, kun yleisen yhteiskuntapolitiikan piiriin kuuluvissa asioissa kuten yhdenvertaisuudessa, toimeentulossa, koulutuksessa ja ihmisten osallisuudessa on puutteita tai ongelmia (Toimenpideohjelma 2016, 13).

Jokaisen ryhmittymän nimeä on muutettu tilannekatsausten kehittyessä vuosittain. Ensimmäisissä tilannekatsauksissa ryhmittymät olivat äärioikeisto, ääriivasemmisto ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet, väkivaltainen ääri-islam ja yksinäiset toimijat. Uusimmassa, vuoden 2020 katsauksessa, ryhmät ovat: väkivaltainen ulkoparlamentaarinen äärioikeisto; väkivaltainen ulkoparlamentaarinen ääriivasemmisto; radikaalit vaihtoehtoliikkeet, joiden toimintaan liittyy väkivaltaa tai sen uhkaa; uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi. Yksinäiset toimijat eivät enää ole erillisenä seurattavana ryhmittymänä viimeisimmissä katsauksissa. Myöskään syytä siihen, miksi yksinäiset toimijat eivät enää ole oma ryhmittymänsä, tai miksi radikaalit vaihtoehtoliikkeet on eriytetty väkivaltaisesta ääriivasemmistosta, ei olla perusteltu. Lisäämällä sana 'väkivalta' ryhmittymän nimeen, halutaan oletettavasti korostaa sitä, että on olemassa vielä äärimmäinen muoto näistä ryhmittymistä, joka käyttää väkivaltaa osana heidän toimintaansa. Tätä sanavalintaa ja nimenmuutosta, tai uusimpaan katsaukseen lisättyä etuliitettä ulkoparlamentaarinen, ei olla katsauksiin avattu.

5.1 Väkivaltainen äärioikeisto

Vuoden 2015 ensimmäiseen tilannekatsaukseen asti tämä ryhmittymä oli nimetty äärioikeistoksi ja vuoden 2015 toisessa tilannekatsauksessa otettiin mukaan etuliite väkivaltainen. Vuonna 2020 väkivaltainen äärioikeisto sai julkaisuissa nimen väkivaltainen ulkoparlamentaarinen äärioikeisto. Käytän tässä työssä ryhmittymästä nimeä väkivaltainen äärioikeisto.

Tilannekatsauksien mukaan äärioikeistolainen ekstremismi on Suomessa melko vähäistä, ja radikaaliryhmät ovat pääosin uusnatsismiin ja rasistiseen skinhead-toimintaan perustuvia pienehköjä paikallisia kerhoja. Skinheadien rikollisuus koostuu pääosin pahoinpitelyistä, vahingonteoista ja häiriökäyttäytymisestä ja rikokset ovat usein spontaaneja. (Tilannekatsaus 1/13, 2.) Äärioikeistolaista ekstremismia ei pidetä kovin suurena vaarana, koska suunnitelmallista väkivaltaista toimintaa ei ole juurikaan raportoitu. Äärioikeistolaiselle ryhmittymälle on tunnusomaista poliittisten tavoitteiden vähäisyys. (Tilannekatsaus 2/15, 12.) Rasistinen rikollisuus on usein satunnaista ja toiminta saattaa aiheuttaa paikallisesti ongelmia sekä uhkaa yksilöille ja vähemmistöryhmille. Skinheadeille on tavanomaista varustautua puukoilla ja muilla teräaseilla, ja tämä saattaa aiheuttaa enemmän vammoja sekä uhkaavia vaaratilanteita spontaaneissakin yhteenotoissa. (Tilannekatsaus 1/13, 2.) Sisäministeriön näkökulma siis on, että rasistinen skinheadliike ei muodosta uhkaa valtion turvallisuudelle (Tilannekatsaus, 1/17, 14).

Tilannekatsauksissa nostetaan esille skinhead liikkeen lisäksi SVL eli Suomen Vastarintaliike. Järjestö on poliittinen, valtakunnallinen ja hierarkkisesti organisoitunut, jonka tavoitteena on luoda kansallissosialistinen valtio epädemokraattisin keinoin. (Tilannekatsaus 1/13, 3.) Vuonna 2016 Suomen Vastarintaliike vaihtoi nimensä Pohjoismaiseksi vastarintaliikkeeksi (PVL). Nimenmuutoksella järjestö pyrkii luomaan kuvan yhtenäisemmästä, suuremmasta ja vaikutusvaltaisemmasta liikkeestä (Tilannekatsaus 1/17, 13). Tulen tässä osiossa kirjoittamaan järjestöstä, sillä nimellä, jona se kunakin vuonna on tilannekatsauksessa kirjoitettu.

Tilannekatsauksissa SVL/PVL määritellään vallankumoukselliseksi ja militantiksi liikkeeksi. SVL:n toiminta käsittää propagandan levittämistä internetin ja heidän oman lehtensä, Kansallinen Vastarinta, kautta. Järjestöllä on oma verkkokauppa, joka myy ajatusmaailmaansa tukevia tuotteita. SVL järjestää satunnaisesti parlamentaarista järjestelmää vastustavia mielenilmoituksia. SVL on uusnatsistinen liike, jonka ideologia

perustuu pitkälti kansallissosialismin oppeihin, kuten rotuoppiin, ihmisryhmien väliseen epätasa-arvoon ja antisemitismiin. Tietyt ihmisryhmät nähdään vähempiarvoisina ja heidän alistamisensa on sallittua jopa väkivaltaa käyttäen. (Tilannekatsaus 2/15, 12.) SVL:n jäseniksi hakeutuu usein hieman vanhempia, tavallisia keskiluokkaisia miehiä (Tilannekatsaus 1/13, 3). Toiminta perustuu yksittäisten jäsenten oma-aloitteiseen aktiivisuuteen. Paikallisosastoja on Helsingissä, Turussa, Tampereella, Porissa, Jyväskylässä ja Oulussa. Vuoden 2015 tilannekatsauksessa jäseniä oletetaan olevan noin 70, tämä arvio perustuu tilaisuuksiin ja toimintaan osallistuneiden lukumäärään. (Tilannekatsaus, 2/15, 12.) Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen kaltainen, ääri-ideologian tunnustajista koostuva ryhmittymä, on luokiteltu vaaralliseksi, sillä kansallissosialismissa on sisäänrakennettuna väkivallan potentiaali, joten se tarjoaa kannattajille oikeutuksen väkivaltaan (Tilannekatsaus 1/17, 14). PVL:llä on henkilötason yhteyksiä muutamiin ulkomaisiin samanmielisiin ryhmiin (Tilannekatsaus 1/17, 13). Sisäministeriön näkökulmasta on, että Suomen Vastarintaliike on järjestönä pieni, mutta hyvin organisoitunut, demokratianvastainen liike, joka on potentiaalisesti vaarallinen. (Tilannekatsaus 1/13, 3.)

Vuonna 2017 Pohjoismaisen Vastarintaliikkeen toiminnasta annettiin tuomio liikkeen Suomen osaston, alaosastoineen ja -yhdistyksineen lakkautettavaksi. Oikeudessa päätöstä perusteltiin toiminnan lainvastaisuudella. Oikeuden mukaan yhdistyksen toiminta ei ole yhdistys- ja sananvapauden suojan piirissä, sillä se loukkaa muiden perus- ja ihmisoikeuksia. PVL valitti tuomiosta ja vuonna 2018 tuomio ei ollut vielä lainvoimainen, joten liike sai vielä jatkaa toimintaansa. (Tilannekatsaus 1/18, 19–18.) Vuonna 2019 korkein oikeus asetti PVL:n väliaikaiseen toimintakieltoon. Huhtikuussa 2019 toimintakiellon astuttua voimaan, Kohti Vapautta! -liike aktivoitui. Liike julistautui avoimesti kansallissosialistiseksi ja liikkeeseen kuluu useita PVL:n toiminnassa mukana olleita henkilöitä. Liikkeen toimintapa muistuttaa vahvasti PVL:n toimintaa. Keskusrikospoliisi tutkii PVL:n ja Kohti Vapautta! -liikkeen välistä yhteyttä, jotta saadaan selvitettyä, rikkooko PVL sille asetettua väliaikaista toimintakieltoa. (Tilannekatsaus 1/20, 16.) Kohti Vapautta! -liikkeestä ei kirjattu väkivaltaista toimintaa vuoden 2019 aikana, mutta liikkeeseen kuuluvilla henkilöillä on kuitenkin rikostaustaa ja liikkeeseen ja sen seuraajiin liittyvä väkivallan uhka arvioidaan korkeaksi (Tilannekatsaus 1/20, 17).

Turvapaikanhakijoiden lisääntyessä myös Suomessa, valtiolliset toimijat ovat nähneet viitteitä tiettyjen rasististen ryhmien organisoitumisesta. Näistä esimerkkinä, vuoden 2015 tilannekatsauksessa, nostetaan esille Combat 18, jonka toimintaa havaittiin Porissa. Combat

18 on 90-luvulla Britanniassa syntynyt radikaali äärioikeistojärjestö, jolla on ollut pienimuotoista toimintaa Keski- ja Länsi-Euroopan maissa. (Tilannekatsaus 2/15, 13.) Tilannekatsauksissa nostetaan yleisellä tasolla esille tämän lisäksi muutamia muita pieniä äärioikeistoryhmiä, ajatusmaailmaltaan uusnatsistisia, valkoisen rodun ylivallan ryhmittymiä, joiden toiminta on passiivista, eikä juuri näy tavalliselle kansalaiselle. Ryhmittymät muodostavat skinheadien kaltaisen alueellisesti rajoittuneen katuväkivallan uhkan. (Tilannekatsaus 1/17, 15.) Islaminvastaisen liikehdinnän toiminta Suomessa määritellään vähäiseksi. Liike toimii lähinnä verkossa, osana muuta eurooppalaista islaminvastaista toimintaa ja koostuu yksittäisistä toimijoista. Suomessa väkivaltainen käyttäytyminen voi tilannekatsauksien mukaan mahdollisesti lisääntyä, jos liikkeet alkavat toimia muualla Euroopassa väkivaltaisesti. (Tilannekatsaus 2/14, 4.) Islaminvastaisen liikkeen toiminta on ollut aktiivisinta Keski- ja Länsi-Euroopassa, joissa on tapahtunut moskeijoihin kohdistuvia iskuja (Tilannekatsaus 2/15, 13). Liike pyrkii erottumaan perinteisestä äärioikeistolaisuudesta ja uusnatsismiin kuuluvasta rotuopista (Tilannekatsaus 1/17, 15).

Vuoden 2020 tilannekatsauksessa sisäministeriö nostaa esille maahanmuuttovastaisen Soldiers of Odinin. Aiemmissa tilannekatsauksissa järjestöä ei olla erikseen mainittu. Vuonna 2018 järjestö aktivoitui, ja perusti katupartioita 30 eri paikkakunnalle. Tilannekatsauksessa (2020, 17) mainitaan, että ryhmän tarkoituksena on luoda pelkoa ja uhkaa maahanmuuttajataustaisen väestön keskuuteen. Helmikuussa 2019 Soldiers of Odin julkaisi videon, joka liittyi alaikäisiin kohdistuneisiin seksuaalirikosepäilyihin ja videon tarkoituksena oli ilmoittaa ryhmittymän ryhtyvän toimiin, jotta seksuaalirikokset paljastuisivat. Väkivaltaista toimintaa ei videon osalta ilmennyt, mutta materiaalin voidaan sisäministeriön mukaan nähdä innoittavan ja ylläpitävän väkivaltaan oikeuttavaa ilmapiiriä. Tämä voi toimia myös yllykkeenä rasistisille viharikoksille. Soldiers of Odinin ja PVL:n on katsottu lähentyneen ja Soldiers of Odin on ilmaissut tukensa PVL:lle lakkauttamispäätökseen liittyen. (Tilannekatsaus 1/20, 17.)

Tilannekatsauksissa käydään läpi kunakin vuonna tapahtuneita, eri järjestöjen aiheuttamia tekoja, jotka liittyvät jollain tasolla väkivaltaiseen ekstremismiin. Liitän muutamia näistä esimerkeistä tutkielmaan, jotta lukija saa konkreettisia esimerkkejä siitä, miten väkivaltainen ekstremismi Suomessa ilmenee kunkin ryhmittymän toimesta. Tilannekatsauksissa on esitelty myös muita tekoja ääriryhmien toimesta, joista ei tarkemman tutkinnan jälkeen ole

havaittu yhteyksiä väkivaltaiseen ekstremismiin. Tämänkaltaiset tapahtumat on tietoisesti jätetty pois tästä työstä, sillä ne eivät ole oleellisia tutkimuskysymyksien kannalta.

Vuosittain SVL:ään yhdistetään muutamia, pääosin väkivaltarikoksia, jotka ovat kuitenkin saavuttaneet laajasti mediahuomiota. ”Äärioikeisto Suomessa” -kirjan esittelytilaisuudessa 31.1.2013 Jyväskylän kaupunginkirjastossa tapahtui välikohtaus, jossa yhtä henkilöä puukotettiin, sekä osa tilanteeseen osallisena olevista saivat lieviä vammoja pahoinpitelyistä. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan kolme miestä, jotka on esitetty olevan SVL:n jäseniä, olivat suunnitelleet väkivallan käyttöä, tai vähintään olivat varautuneet mahdollisuuteen. Elokuussa 2015 SVL aloitti kampanjan turvapaikanhakijoita ja uusia vastaanottokeskuksia vastaan. Kampanjassa pyrittiin levittämään turvapaikanhakijoista näkemyksiä turvallisuusuuhkina. Vuoden 2015 aikana poliisin tietoon tuli 15 kappaletta tapauksia, joissa vastaanottokeskuksiin kohdistettiin tuhotöitä tai niiden yrityksiä. Vuoden 2016 puolella tietoon tullut, tilannekatsauksen julkiseksi tuloon mennessä, yksi tuhopolttopäätös. (Tilannekatsaus 1/16, 14.)

Vuoden 2016 syyskuussa Pohjoismaisen vastarintaliikkeen jäsen potkaisi ohikulkijaa, joka kuoli myöhemmin vammoihinsa. Tekijä tuomittiin kahden vuoden ehdottomaan vankeustuomioon. Tapahtuman jälkeen PVL verkkosivuilla julkaistiin toimintaa puolustavia kannanottoja, joissa pahoinpitelyä oikeutettiin itsepuolustuksena. (Tilannekatsaus 1/17, 13–14.)

5.2 Väkivaltainen ääriaseemmisto ja radikaalit vaihtoehdot

Vuonna 2016 myös ääriaseemmisto ja radikaalit vaihtoehdot saivat tilannekatsauksissa etuliitteen väkivaltainen. Vuoden 2020 tilannekatsauksessa ryhmittymistä käytettiin nimitystä väkivaltainen ulkoparlamentaarinen ääriaseemmisto. Radikaalit vaihtoehdot, joiden toimintaan liittyy väkivaltaa tai sen uhkaa, on ryhmitetty omaksi seurantakohteeksi. Käytän tässä työssä näistä kahdesta ryhmittymästä nimitystä väkivaltainen ääriaseemmisto ja radikaalit vaihtoehdot aineiston analyysin sujumuuden vuoksi.

Tilannekatsauksissa määritellään ääriaseemmistolaisen liikehdinnän olevan pääosin anarkismia ja huomautetaan, että suomalainen anarkistiliike on ollut perinteisesti maltillinen ja pieni. Liikehdintään ei kuulu järjestäytyminen selkeästi määriteltäviksi ryhmittymiksi

(Tilannekatsaus 1/18, 21). Toiminta tapahtuu pääasiassa internetissä ja sisäministeriö kuvailee aktivisteja rauhanomaisiksi elämäntapa-aktivisteiksi. Ajoittain liikehdinnän on kuitenkin havaittu aktivoituneen myös Suomessa. Sisäministeriön mukaan toiminnassa on mukana taustoiltaan erilaisia nuoria, joita yhdistää antiautoritaarinen ja antikapitalistinen aatemaailma, ja riski väkivallankäyttöön tulee ulkoa. Liikettä ohjaa pitkälti eurooppalainen kehitys ja toimintaa toteutetaan tilapäisverkostojen kautta projektiluontoisesti. (Tilannekatsaus 2/14, 5.)

Väkivaltaisesta ääriivasemmistolaisesta toiminnasta esimerkkinä vuoden 2015 tilannekatsauksessa esitellään Kuokkavierasjuhlat, sekä Itsenäisyyspäivän mielenosoitus 6.12.2013, joka kulki nimellä Kiakkovierasjuhlat. Yleisimmät anarkistiseen ääriliikehdintään yhdistetyt uhkat ovat tilannekatsauksien mukaan juuri mielenosoitukset. Ääriivasemmistolaisista teoista korostuu itsenäisyyspäivän mielenosoitukset, joita järjestetään lähes joka vuosi. Sisäministeriö huomauttaa kuitenkin, että suomalainen mielenosoituskulttuuri on maltillista ja osallistujamäärät pieniä. Toiseksi mahdolliseksi uhkakuvaksi tilannekatsauksissa nostetaan sabotaasiluonteiset vahingonteot, joiden avulla ääri toimijat pyrkivät saamaan huomiota heidän omalle ideologialleen, sekä poliittiselle sanomalle, aiheuttamalla mahdollisimman laajoja materiaalisia vahinkoja ennalta valikoidulle kohteelle. (Tilannekatsaus 2/15, 14.)

Vaikka vahingonteko rikosnimikkeenä ei välttämättä liittyisi suoranaisesti väkivaltaiseen ekstremismiin, toiminta on osoitus äärioikeistoon kohdistuvista provokaatioista, jotka on toteutettu muulla tavoin, kuin suoraan yleisötapahtumissa häiriköimällä (Tilannekatsaus 1/18, 22). Sisäministeriö linjaa, että anarkisteihin liittyvät väkivallanteot ovat usein linkittyneitä tilanteisiin, joissa viranomaiset puuttuvat laittomaan toimintaan ja tätä vastustetaan. Anarkistit pyrkivät tilanteisiin, joissa vastakkainasettelu heidän ja viranomaisten välillä kärjistyy. Tällä pyritään oikeuttamaan väkivallan käyttö. (Tilannekatsaus 2/15, 14.) Esimerkiksi tällaisesta vastakkainasettelusta, vuoden 2016 tilannekatsauksessa mainitaan vuoden 2015 itsenäisyyspäivän mielenosoitus, jossa väkivalta kohdistettiin poliisiin. Poliisin estäessä mielenosoittajia lähestymästä saman aikaisesti järjestetyn 612-kulkueen marssijoita, joutui poliisi puuttumaan toimintaan ja tähän, sisäministeriön mukaan, anarkistit mahdollisesti pyrkivätkin. (Tilannekatsaus 1/16, 16.)

Väkivaltaisen anarkistisen toiminnan kohteeksi linjataan viranomaisten lisäksi äärioikeisto. Tilannekatsauksien mukaan väkivaltainen ääriivasemmisto pyrkii aika ajoin väkivaltaisiin

yhteenottoihin äärioikeiston ja uusnatsien kanssa. Anarkistit ovat sisäministeriön mukaan osallistuneet esimerkiksi rasisminvastaisiin mielenosoituksiin, jolloin maltilliseen mielenosoitukseen liittyminen, ääriryhmän edustajana, voi kärjistä vastakkainasettelua ja aiheuttaa yhteydenottoja. (Tilannekatsaus 2/15, 14.) Radikaalien antifasistien kohteena on ollut Pohjoismaainen Vastarintaliike, ja vastamielenosoittajat ovat häirinneet PVL:n mielenosoituksia esimerkiksi heittämällä ilotuliteräjähteitä sekä mielenosoittajia, että poliisia kohti (Tilannekatsaus 1/18, 21).

Vuoden 2017 tilannekatsauksen mukaan internet ja keskustelupalstat ovat anarkistiliikkeelle tärkein kanava kommunikointiin. Esimerkiksi nostetaan äärivasemmiston ylläpitämä sivusto Takku.net, jossa julkaistaan anarkististen tapahtumien, kuten tuhopolttojen, jälkeisiä julkilausumia, joissa tekijät kertovat iskujen motivaatioista. Sivulla kerrotaan myös olevan artikkeleita anarkistisesta ajatusmaailmasta, sekä mainoksia tulevista tapahtumista. Näillä sisäministeriön mukaan pyritään saamaan lisää julkista huomiota. (Tilannekatsaus 1/17, 15.)

Tilannekatsauksissa todetaan, että radikaalien vaihtoehtoliikkeiden toimintaan liittyvä väkivaltainen ekstremismi on ollut melko vähäistä Suomessa. Eläinoikeusliikkeen toiminnan kerrotaan olleen maltillista Suomessa, ja iskuja ei juuri ole tapahtunut 2010-luvulla. Myös Suomessa tapahtuva ympäristöaktivismi on katsauksien mukaan maltillista ja toiminta näyttäytyy pääosin laillisena. Radikaali ympäristöaktivismi on kuitenkin lisääntynyt vuoden 2015 aikana ja vuoden 2015 katsauksessa tuodaan esille Pyhäjoelle suunnitellun ydinvoimalan vastaiset laittomuudet, kuten esimerkiksi autojen palamaan sytyttämiset. Myös muita vahingontekoja ja pahoinpitelyjä ja laittomia uhkauksia on tilannekatsauksen mukaan liitetty Pyhäjoen aktivisteihin. (Tilannekatsaus 2/15, 14.) Vuoden 2017 katsauksessa kerrotaan, että ydinvoima-aktivistien toiminta kärjistyi vuoden 2016 huhtikuussa, kun aktivistit heittelivät poliiseja ja vartijoita kivillä ja sytyttivät yhden poliisiauton tuleen. Suurin osa tapaukseen osallistuneista aktivisteista oli tutkinnan mukaan ulkomaalaisia. Tämän väkivaltaisen mellakan jälkeen ydinvoimalahankkeen vastustus on katsauksen mukaan jatkunut maltillisemmin. (Tilannekatsaus 1/17, 17.)

Vuoden 2020 tilannekatsauksessa korostuu äärivasemmiston yhteistyö kurditaustaisten toimijoiden kanssa, joka on keskittynyt Koillis-Syyriassa sijaitsevan kurdien hallussa pitämään alueen tueksi. Toiminta on katsauksen mukaan pääosin ollut suunniteltua rauhanomaista mielenosoitustoimintaa. Samankaltaista toimintaa on raportoitu myös muissa Euroopan maissa. Katsauksen mukaan mielenosoitusten tavoite on ollut rauhanomainen,

mutta tapahtumissa on tästä huolimatta kohdistettu väkivaltaa viranomaisiin. Tämän ilmiön myötä viranomaiset ovat tunnistaneet, Suomesta Syyriaan matkustaneita yksittäisiä henkilöitä, tavoitteenaan osallistua aseelliseen toimintaan kurditoimijoiden puolella. (Tilannekatsaus 1/20, 21.)

5.3 Uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi

Ensimmäisissä neljässä, vuosien 2013 ja 2014, tilannekatsauksissa neljäs ryhmä luokiteltiin väkivaltaiseksi ääri-islamiksi. Vuoden 2015 toisessa tilannekatsauksessa tämä ryhmittymä on laajennettu käsittämään yleisesti toimijat, jotka perustelevat väkivaltaisen ekstremistisen toiminnan uskonnolla. Tästä syystä viittauksissa yllä mainittujen vuosien tilannekatsauksiin, puhutaan ainoastaan ääri-islamistisesta toiminnasta yleisryhmittymänä.

Tilannekatsauksissa huomautetaan, että uskonnolla perusteltua väkivaltaista ekstremismia tarkastellaan eri tavalla eri maissa. Esimerkiksi mainitaan Ruotsi, jossa ryhmiin luetaan sellaiset uskonnolliset ryhmät, joiden aatemaailma on mustavalkoista ja he pyrkivät eristämään jäsenensä yhteiskunnasta. Näiden ryhmien rikollinen toiminta kohdistuu jopa heidän omiin jäseniinsä. (Tilannekatsaus 1/17, 17.) Sisäministeriö muistuttaa, että väkivaltaiseksi ekstremistiksi voidaan käsittää henkilö, joka kannattaa väkivaltaista uskonnollista terroristijärjestöä tai -verkostoa. Äärimmillään tällainen henkilö saattaa pyrkiä terroristiseen tekoon tai tukee tällaista toimintaa, yksin tai ryhmässä. Esimerkiksi tilannekatsauksissa nostetaan väkivaltainen ääri-islamistinen toiminta, jossa tavoitteena on valtiollisen yhteiskuntajärjestyksen tai kansainvälisen politiikan muuttaminen. Aina toimintaan ei kuitenkaan liity aatteellisen tuen antaminen terroristijärjestölle ja toiminta voi kohdistua myös yksittäisiin henkilöihin tai toimijoihin. (Tilannekatsaus 1/13, 5.) Radikalisoitumiseen, myös uskonnollisessa ekstremismissä, liittyy vahvasti tarkoituksenmukainen poisjättäytyminen yhteiskunnasta ja työelämästä. Suvaitsemattomuutta ja rajoituksia perustellaan uskonnolla. Tämä voi heijastua sisäministeriön mukaan myös naisten ja lasten koulunkäynnin rajoittamiseen, joka taas voi johtaa entisestään integroitumista ympäröivään yhteiskuntaan. (Tilannekatsaus 1/20, 23.)

Sisäministeriö arvioi, että Suomea ei pidetä merkittävänä viholliskohteena väkivaltaisen ääri-islamien näkökulmasta, joten radikaali-islamistisen ryhmän tekemän terroriteon riski on vähäinen. Uhkan korostetaan kuitenkin olevan valtion turvallisuuden kannalta merkittävä

sen potentiaalisilta vaikutuksiltaan. Radikaaleja yksittäisiä henkilöitä tunnustetaan olevan useissa etnisissä ryhmissä, ja myös pieni osa kantaväestöön kuuluvista muslimikäännyttäjäisistä on katsauksien mukaan radikaaleja. Konfliktit maahanmuuttajien lähtö- ja kotimaissa voivat vahvistaa Suomessa olevaa ääri-islamistista suuntaa. (Tilannekatsaus 2/13, 9.) Suurimman uhkan nähdään muodostavan yksittäiset radikalisoituneet henkilöt tai pienryhmät, joilla voi olla myös todellisia tai virtuaalimaailman kytköksiä väkivaltaisiin verkostoihin. Iskut saatetaan toteuttaa hyvin äkkinäisesti. (Tilannekatsaus 1/17, 17.) Taistelualueelta palaavat henkilöt voivat mahdollisesti toimia yllyttäjinä, roolimalleina ja osallistua iskun valmisteluun ja toteuttamiseen (Tilannekatsaus 1/18, 25).

Pääosin Suomessa asuvat radikaalit ääri-islamistit ja heidän toimintansa ei näy rikostilastoissa. Toiminta keskittyy enemmänkin esimerkiksi rahan keräämiseen ulkomaiselle terroristijärjestölle tai jäsenten rekrytointiin. Syyrian sisällissodan vaikutukset on huomioitu katsauksissa. Sisällissota Syyriassa vaikuttaa myös suomalaisiin ääri-islamisteihin. Useiden suomalaisten ääri-islamistien on havaittu matkustaneen sodan vaikutusalueella oleviin valtioihin, pyrkimyksenään lähteä taistelemaan joko heidän aiempaan kotimaahansa, tai muihin maihin, joissa on konflikteja. (Tilannekatsaus 1/17, 19.) Suomesta Syyrian sotaan arvioitiin matkustaneen yli 44 henkilöä (tilanne 10.9.2014) ja tilanteen pitkittyessä luku tulee mitä todennäköisemmin kasvamaan. Sisäministeriön arvion mukaan luku oli kuitenkin jo tuolloin, suhteessa suomalaiseen muslimiväestöön, melko suuri. Vuonna 2015 arvioitu määrä Suomesta Syyriaan lähteneitä oli vähintään 70 aikuista henkilöä. Määrä kasvoi, mutta hitaammin kuin aiemmin. (Tilannekatsaus 2/15, 16.) Vuonna 2016 tunnistettuja lähtijöitä arveltiin olevan noin 80, mutta määrän uskottiin olevan kuitenkin suurempi (Tilannekatsaus 1/17, 19). Lähtijöistä noin 62 %:lla on arvion mukaan Suomen kansalaisuus ja iältään he ovat olleet 18–50-vuotiaita. Lähtijöiden motivaatiot ja matkan tarkoitus vaihtelevat katsauksen mukaan, mutta yhtenevä ajatus on, että lähtijöiden on arveltu liittyneen oppositiossa toimivien radikaaliryhmien riveihin. (Tilannekatsaus 2/15, 16.) Suomeen palatessaan henkilöiden, jotka ovat osallistuneet taisteluihin tai koulutuksiin, maailmankuva voi mahdollisesti olla muuttunut länsivastaisempaan suuntaan ja väkivallan käyttö voi tuntua oikeutetummalta. (Tilannekatsaus 2/13, 10.) Vuoteen 2015 mennessä Suomesta Syyriaan lähteneistä noin 20 henkilöä on palannut. Ainakin yhden epäillään tehneen itsemurhaiskun Irakissa. (Tilannekatsaus 1/16, 17.)

Sisäministeriö huomauttaa, että vaikka Suomeen palaava henkilö ei olisi osallistunut rikolliseen toimintaan, voi konfliktialueella syntyneet traumat vaikuttaa hänen kykyynsä sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä voi kasvattaa riskiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen Suomeen palatessa. Suurimman osan lähtijöistä on arveltu olevan nuoria ja ikänsä puolesta he voivat olla alttiita väkivaltaiseen ekstremismiin rohkaisevalle propagandalle. (Tilannekatsaus 2/15, 16.) Katsauksissa nostetaan esiin riskin mahdollisuus siihen, että alueella eläviin lapsiin, jotka ovat äitinsä puolesta saaneet Suomen kansalaisuuden, on mahdollisesti myös iskostettu väkivaltaan kannustavia oppeja ja käsityksiä. Pojat ovat voineet saada taistelukoulutusta 9-vuotiaasta lähtien. (Tilannekatsaus 1/18, 24.) Vuoden 2017 tilannekatsauksessa tuodaan toimijoihin mukaan terroristiset vastataistelijat. Syyriaan matkustamiseen on havaittu liittyvän aiemmasta poikkeavia piirteitä, kuten esimerkiksi aseelliseen taisteluun osallistuneiden sekä Suomen palaavien henkilöiden lukumäärän kasvu. Suomesta lähteneitä taistelijoita ja Suomen kansalaisia on käytetty Daeshin propagandajulistuksissa, ja tämä on osaltaan lisännyt Suomen näkyvyyttä terroristijärjestön kannattajien keskuudessa. (Tilannekatsaus 1/17, 19.)

Tilannekatsauksissa linjataan, että muslimiväestö Suomessa on maltillinen ja pieni, ja huolenaiheeksi nostetaan toisen ja kolmannen sukupolven islaminuskoiset maahanmuuttajat, jotka eivät samaistu suomalaiseen kulttuuriin, mutta eivät myöskään koe vanhempiansa kulttuuria omakseen. Syrjäytyminen näillä nuorilla lisää suuresti riskiä radikalisoitumiseen ja kokemus ulkopuolisuudesta, rasismi, syrjintä ja islamofobia voisivat johtaa väkivaltaisen uskontulkinnan omaksumiseen. (Tilannekatsaus 2/13 10–11.) Huomioitavaa katsauksien mukaan, on turvapaikanhakijoiden lisääntyminen. Epäily heitä kohtaan saattaa lisätä syrjintää Suomessa asuvia muslimeja kohtaan. Tämä nostetaan mahdolliseksi kasvupohjaksi väkivaltaiselle radikalisoitumiselle. (Tilannekatsaus 2/15, 16.)

Vuoden 2016 tilannekatsauksessa termiä ”väkivaltainen jihadismi” avattiin enemmän. Termi tuli esiin ensimmäisen kerran vuoden 2015 katsauksessa, mutta sitä ei silloin vielä määritelty tarkemmin. Väkivaltaisella jihadismilla tarkoitetaan tilannekatsauksissa kansainvälisiä väkivaltaisia poliittisia liikkeitä, jotka perustelevat väkivallan käyttöä omalla, valtavirrasta poikkeavalla tulkinnalla islamin uskonnosta ja sen suhteesta yhteiskuntaan (Tilannekatsaus 1/16, 17). Liikkeelle on tyypillistä julistaa valtavirran islamin kannattajat vääräuskoisiksi ja tätä myöten oikeuttaa väkivalta heitä vastaan. Tämä käytäntö tunnetaan takfirismina. Esimerkeiksi tällaisesta toiminnasta, tilannekatsauksissa nostetaan terroristiset järjestöt, kuten al-Qaida, ISIS ja Daesh. (Tilannekatsaus 1/16, 17.)

Kansainvälisellä tasolla väkivaltainen ääri-islamistinen liikehdintä on havaittavissa yhä vahvemmin eri Euroopan maissa ja Suomessakin tämä näyttäytyy mediassa väkivaltaan kehottavana propagandana. Suojelupoliisin vuoden 2014 uhka-arviossa väkivallantekojen uhka arvioitiin kohonneen myös Suomessa. (Tilannekatsaus 2/14, 8.) Vuoden 2015 toisessa tilannekatsauksessa puhutaan järjestäytyneen ja väkivaltaisen jihadistien – takfiristiryhmän tekemän terroriteon riskistä, jonka katsotaan olevan matala Suomessa. Tähän liikehdintään liittyviä tekoja on kuitenkin uutisoitu tapahtuneen kansainvälisellä tasolla. Teot ovat kohdistuneet valtioihin, yhteisöihin ja ihmisiin, joiden on katsottu loukkaaneen jihadistien tulkintaa islamista tai islamilaisesta maailmasta. (Tilannekatsaus 2/15, 16.)

Vuoden 2015 arviossa väkivaltaisesta jihadistisesta toiminnasta kiinnostuneiden määrä on ollut kasvussa turvapaikanhakijatilanteen seurauksena. Riskiksi nähdään, että hakijoiden joukossa olisi yksittäisiä väkivaltaista jihadismia kannattavia henkilöitä, sekä henkilöitä, joilla voi mahdollisesti olla kytköksiä ulkomailla oleviin terroriverkostoihin. (Tilannekatsaus 2/15, 16.) Vuoden 2016 katsauksessa kerrotaan, että vuonna 2015 aloitettiin noin kymmenen jihadismiin liittyvän terrorismirikoksen esitutkinnat. Uskonnolla perusteltu väkivaltarikollisuus ei ole katsauksen mukaan kovinkaan yleistä väkivaltaisen jihadismin kannattajilla. Tämä lisää haasteita tunnistaa radikalisoituneita henkilöitä, sillä vaikka henkilö ei käyttäydy väkivaltaisesti, ei tästä voi päätellä, etteikö hän olisi radikalisoitunut. (Tilannekatsaus 1/16, 17.) Katsauksessa nostetaan esille, että tyypillisesti jihadismin kannattajat pyrkivät olemaan paljastamatta aatemaailmaansa julkisesti, jolloin tällaista rikollisuutta ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella ekstremistisinä rikoksina, kuten esimerkiksi väkivaltaisten ääriliikkeiden väkivaltarikoksia (Tilannekatsaus 1/16, 17).

Uutena ilmiönä, vuoden 2017 tilannekatsauksessa, nostetaan vankiloissa tapahtuva uskonnolla perustuva väkivaltainen ekstremismi, sillä islaminuskokoiset vangit ovat nousseet yhdeksi suurimmista vähemmistöistä vankiloissa. Ryhmissä on havaittu esiintyvän väkivaltaan yllyttävän ideologian hyväksymistä, joka on aiheuttanut väkivaltaisia tilanteita vankiloissa. (Tilannekatsaus 1/17, 18.)

Suomesta Syyriaan ja Irakiin matkustaneet naiset herättivät Suojelupoliisin huomion ensimmäisten EU-maiden joukossa. Naiset ovat mahdollisesti olleet verkostoituneita keskenään. Naiset veivät mukanaan noin 30 lasta ja osa näistä lapsista ovat jo täysi-ikäisiä. Terroristijärjestön riveihin matkustaminen nähdään indikaattorina väkivaltaisesta radikalisoitumisesta, eli henkilö hyväksyy uskonnolla perustellut väkivallan käytön, vaikka

ei itse suunnittelisi toteuttavansa väkivaltaista tekoa. (Tilannekatsaus 1/18, 18.) Katsauksessa korostetaan, että naiset ovat oleskelleet konfliktialueella kauan, eli he ovat altistuneet väkivaltaiselle ideologialle pidempään, ja heille on mahdollisesti muodostunut kansainvälinen verkosto. Suojelupoliisi arvioi ainakin osan naisista pyrkivän palaamaan takaisin Suomeen lapsineen. Näin naisten radikalisoituminen ja lasten kasvattaminen väkivaltaisen radikaali-islamistisen ideologian mukaisesti tuo ongelman myös Suomeen. (Tilannekatsaus 1/18, 28.) Palaavat henkilöt voivat mahdollisesti aiheuttaa palaamisellaan vahvoja reaktioita ja näin ollen saattavat joutua viharikosten kohteiksi maahanmuuttajataustaisissa yhteisöissä, ääriliikkeissä ja kansalaisissa. Alueilta palaavien henkilöiden epäillään jatkossa mahdollisesti hyödyntävän Schengen-alueen vapaata liikkuvuutta terrorismitarkoituksessa. (Tilannekatsaus 1/20, 25.)

5.4 Yksinäiset toimijat

Yksinäiseksi, tai yksittäiseksi toimijaksi, riippuen tilannekatsauksen julkaisuvuodesta, kutsutaan henkilöä, joka kykenee toteuttamaan yhteiskunnallisesti merkittävän väkivaltaisen teon, kuten terrori-iskun tai joukkosurman, yksin, ilman minkään ryhmän tai järjestön apua ja tukea. Tällaisten henkilöiden tunnistaminen ja seuraaminen on sisäministeriön mukaan haastavaa, mutta Suomessakin on onnistuttu tunnistamaan muutamia potentiaalisia yksinäisiä toimijoita, jotka aiemmalla väkivaltasävytteisellä toiminnallaan, kirjoituksillaan tai puheillaan ovat herättäneet huomiota. Toiminnan taustalla arvioidaan mahdollisesti olevan esimerkiksi äärioikeistolaisia vihaideologioita, katkeruutta tai vihaa yhteiskuntaa, poliitikkoja ja virkamiehiä kohtaan. Toimijalla voi arvion mukaan olla myös psykopatologinen taipumus väkivaltaan. (Tilannekatsaus 1/13, 6.) Henkilö voi ajatella olevansa asiansa puolesta taisteleva soturi ja kokea jopa marttyyriutta. Väkivaltarikoshistoria, taipumus impulsiiviseen väkivaltaiseen käytökseen, väkivaltaisen propagandan katselu, tai jopa väkivaltaisten videopelien pelaaminen, saattavat alentaa väkivallankäytön kynnystä. (Tilannekatsaus 1/17, 25.)

Tilannekatsauksissa muistutetaan, että internetillä on vahva rooli yksinäisten toimijoiden aktiivisuudessa. He saattavat saada keskustelupalstoilta tukea omille ideologioille tai suunnitelmilleen. Virtuaaliset yhteisöt mahdollistavat ja jopa kannustavat yksilön radikalisoitumista, kun anonyymeissa keskusteluissa on helpompi käyttää radikaalimpaa retoriikkaa. Sosiaalisessa mediassa viha- ja väkivaltapuhe voi yllyttää valmiiksi henkisesti

tasapainottomia henkilöitä väkivaltaisiin tekoihin. (Tilannekatsaus 2/15, 18.) Erilaisten verkkopohjaisten alustojen määrä kasvaa jatkuvasti ja tämä luonnollisesti tarjoaa ja tavoittaa suuren määrän ihmisiä yhä nopeammin. Internetissä voi helposti luoda ympäristön, jossa väkivaltainen ääriajattelu ei näyntyä poikkeavana. Sisäministeriö nostaa esille esimerkiksi dark webin, jossa on paljon erilaisia yhteisöjä ja vertaisverkkoja, joiden kanssa käydään väkivaltaista ekstremismia edistävää keskustelua. Nämä eivät suoraan ole viranomaisen tai palveluntarjoajan valvottavissa, joka kasvattaa riskiä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. (Tilannekatsaus 1/20, 34.)

Esimerkkinä Suomessa tapahtuneesta yksinäisen toimijan toimesta mainitaan koulusurmat ja muut joukkosurmat. Yhteisiä tekijöitä tällaisissa tapahtumissa ovat olleet tekijän yksinäisyys, ulkopuolisuuden tunne, mielenterveydelliset ongelmat, koulukiusaus, tunne epäoikeudenmukaisuudesta, sekä kiinnostus ja pääsy ampuma-aseisiin. (Tilannekatsaus 1/13, 7.) Muita yhteisiä tekijöitä, joita toimijoilla on havaittu, ovat esimerkiksi ihmisviha, väkivalta- ja kostofantasiat sekä mahdollinen itsetuhoisuus. Muiden joukkomurhien tekijöiden ihannoinnin on myös huomattu olevan yleistä. (Tilannekatsaus 2/14, 13.) Teon motiiviksi on arvioitu esimerkiksi etnisyyteen, nationalismiin tai vallankumouksellisuuteen perustuvat aatteet. Tekojen kohteet voivat olla symbolisia ja liittyä viholliseksi miellettyyn kohteeseen. Väkivallan on havaittu olevan tahallista, suunniteltua ja vailla tunnekihtymystä. Näin ollen teot eroavat yleisestä väkivaltarikollisuudesta, joissa esimerkiksi päihteet tai hyödyn tavoittelu toimivat tekojen motivaattorina. (Tilannekatsaus 1/17, 25–16.)

Vuoden 2014 tilannekatsauksessa, esimerkiksi nostetaan alkuvuoden 2014 pääkaupunkiseudulla paljastunut kahden nuoren aikuisen suunnitteilla ollut väkivallanteko. Teon kohteena olisi ollut Helsingin yliopisto ja toteutuessaan tämä olisi tappanut useita kymmeniä ihmisiä. Tarkoituksena oli ampuma-aseella toteutettava isku, jossa apuna olisi käytetty myrkyllistä kaasua, sekä tulipalon sytyttäminen yliopistorakennuksessa. Tapahtumaa oli suunniteltu sähköpostien välityksellä yli vuoden ajan. Poliittinen konteksti ja motiivi löytyi muun muassa toisen tekijän aikaisemmista kirjoituksista, joissa hän esitti kritiikkiä yhteiskuntaa ja sen arvoja kohtaan. Molemmat syytetyt tuomittiin kolmen vuoden ehdottomaan vankeuteen. (Tilannekatsaus 2/14, 13–14.)

5.5 Onko väkivaltainen ekstremismi uhka Suomen sisäiselle turvallisuudelle?

Jotta tähän kysymykseen voidaan vastata, täytyy ensin ymmärtää, miten ja mistä sisäministeriön tilannekatsauksien tilannetiedot saadaan ja kuinka paljon väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä tapauksia todellisuudessa raportoidaan vuositasona. Arvio väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvien rikosten määrästä laaditaan tarkastelemalla muun muassa poliisin tietoon tulleita rikostapauksia, joiden kuvausten perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että kyseessä on aatteellisin vaikuttimin tehty väkivaltarikos. Mukaan otetaan myös ääriliikkeiden jäsenten väkivaltarikoksia sen hetkiseltä tarkastelujaksolta. Jälkimmäisestä joukosta vähennetään tapaukset, joiden motiivina on nähtävissä jokin muu selittävä tekijä kuin esimerkiksi jäsenyys ääriliikkeessä. Yksilötasolla voi olla hankalampaa todeta, kuinka paljon kussakin rikoksessa ääriliikkeen jäsenyys vaikuttaa henkilön käyttämään väkivaltaan, mutta ryhmätasolla rikokset edustavat liikettä ja lisäävät sellaista turvattomuutta yhteiskunnassa, jota ryhmä pyrkii hyväksikäyttämään tavoitteidensa edistämiseksi. (Tilannekatsaus 2/2015, 1.)

Ensimmäisen sisäministeriön julkaiseman tilannekatsauksen mukaan ääriliikkeistä johtuvat väkivaltaiset teot eivät aiheuta erityistä uhkaa yhteiskunnassamme, ja tämä ajatus seuraa tilannekatsauksesta toiseen. Suomessa tapahtuu vuosittain joitakin kymmeniä väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä rikoksia, mutta määrä koetaan suhteellisen pieneksi verrattuna väkivaltarikoksien kokonaismäärään. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy on sisäministeriön mukaan kuitenkin tärkeää, jotta välttyttäisiin väkivaltaisilta, yhteiskuntaa ja yksilöä vahingoittavilta teoilta. Huomioitavaa on, että sisäministeriön näkökulma heidän julkaisuissaan on viranomaisnäkökulma, joten suoria vastauksia toimenpideohjelmista tai tilannekatsauksista on turha etsiä. On muistettava, että tulkinnat tehdään pitkälti tilastojen perusteella ja tämä vaikuttaa uhkakuvan määrittelyyn kokonaisuudessaan. Vaikka tällä hetkellä koetaan, että Suomessa suurta uhkaa ei ole, myöntää myös sisäministeriö tilanteen voivan muuttua äkillisesti. Kymmeniä tuhansia henkiä on menetetty väkivaltaisen ekstremismin vuoksi maailmassa, 32 000 pelkästään vuonna 2014 ja 29 376 vuonna 2015 (UNDP, 2016).

Tapauksia tarkasteltaessa Sisäministeriö korostaa, että joissain tapauksissa tekijän motiivia on vaikea erottaa. Se on voinut olla rasistinen, uskonnollinen, kunniaväkivaltaan tai klaanien välisiin riitoihin liittyvä. (Tilannekatsaus 1/18, 18.) Vaikka eri ääriyhmien tavoitteet

voidaan nähdä jopa vastakkaisina, on niiden perusidea ja ajattelu hyvinkin samanlaista ja tietyllä tavalla myös yhdistävää. Yleisin ekstremistinen toiminta jää rikosrekisteriin nimikkeellä pahoinpitely, ja suurin osa rikoksista on spontaaneja väkivallantekoja, joissa kohteena on sekä kantaväestön että etnisten vähemmistöjen edustajia (Tilannekatsaus 2/13, 13). Huomattavaa on myös toiminta, joka ei välttämättä näy rikostilastoissa suoraan, kuten väkivaltainen ääri-islam. Suomessa asuvia, jopa Suomen kansalaisia on osallistunut konfliktialueilla taisteluihin. Tämä ei sinällään aiheuta suoraa uhkaa Suomelle, joka myös katsauksista käy ilmi, mutta tilannekatsauksissa kuitenkin muistutetaan useampaan otteeseen, että taisteluista palaavien osuus yhteiskunnassa on huomioitava, kuten myös heidän tekemänsä rikokset kohdemaassa. Sisäministeriö selkeästi toteaa, että myös taisteluista palaavat kasvattavat terrorismin uhkaa Suomessa, eikä ainoastaan palaajien omasta toimesta, vaan he voivat joutua muiden ääriiliikkeiden väkivaltarikoksien kohteiksi. (Tilannekatsaus 1/20, 25.)

Suomessa terrorismin uhka on viimeisimmän terrorismin uhka-arvion mukaan edelleen neliportaisen asteikon toiseksi matalimmalla tasolla 2, eli kohonnut (Tilannekatsaus 1/20, 24). Vuoden 2020 tilannekatsauksen mukaan terrorismin torjunnan kohdehenkilöitä on 390 kappaletta ja heistä valtaosa kannatti radikaali-islamistista terrorismia. Syyrian ja Irakin konfliktin myötä terrorismin torjunnan kohdehenkilöiden määrä kaksinkertaistui vuosikymmenen aikana. Sisäministeriö ei koe lähitulevaisuudessa olevan tekijöitä, jotka laskisivat kohdehenkilöiden määrää. Katsauksissa huomautetaan, että henkilöiden aiheuttaman uhkan luonne voi muuttua kuitenkin äkillisesti. Myös kansainväliset tapahtumat voivat toimia katsauksien mukaan laukaisevana tekijänä väkivaltaiselle teolle Suomessa. Hannu Yli-Karjanmaa (2008,60) tulkitsee hallituksen toteamuksen siitä, että Euroopan ulkopuolella syntyneiden terroristijärjestöjen viha ja toiminnan vaikutukset kohdistuvat koko läntiseen yhteiskuntaan, tarkoittavan sitä, että Suomi on yhtä lailla vaarassa, siinä missä myös Irakissa sotivan liittouman jäsenmaat.

Katsauksista käy ilmi, että määrällisesti eniten väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä rikoksia, vuodesta toiseen, tekevät äärioikeistolaiset. Väkivaltainen äärioikeisto, uskonnolla perustellun väkivaltaisen ekstremismin lisäksi, sai suurimman palstatilan tilannekatsauksesta toiseen. Suurin osa äärioikeiston rikoksista on pahoinpitelyjä. Nämä nimetäänkin katsauksissa suurimmaksi uhkaksi arjen turvallisuuden kannalta, sillä toiminta ilmenee muun muassa spontaanina katuväkivaltana ja kohteet voivat valikoitua uhreiksi täysin sattumanvaraisesti. Pelko äärioikeiston toiminnasta voi heikentää tunnetta

turvallisuudesta alueilla, joissa ryhmien toiminta on näkyvämpää (Tilannekatsaus 1/20, 11). Karisto, Takala ja Haapola (1997) huomauttavat teoksessaan *Matkalla nykyaikaan - elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*, että protestoidessaan suomalaiset noudattavat usein järjestyneitä muotoja hakemalla mielenosoitusluvat ja järjestysmiehet, joten tämä vähentää mielenosoituksissa tapahtuvia väkivallantekoja huomattavasti. Huono-osaisimmat ovat yleisesti ottaen passiivisempia poliittisessa vaikuttamisessa, mutta ihmiset voivat mahdollisesti alkaa toimia yhteiskunnallisia rakenteita vastaan, mikäli tyytymättömyys pitkittyneeseen tilanteeseen tai muutoshalukkuus kasvaa tarpeeksi suureksi. Syrjäytyneet ihmiset voivat kokea tarvetta etsiä paikkaansa jostain pienemmästä yhteisöstä, jossa pärjäämisen kriteerit ovat pienemmät kuin yhteiskunnassa yleensä. (Karisto, Takala & Haapola 1997, 114, 116.)

Hännisen ja Hännisen (2010, 35) mukaan äärioikeisto pyrkii aktiivisesti luomaan yhteyksiä muihin samanmielisiin toimijoihin ulkomailla, sekä heidän kokevan pohjoiset kansat ”yhtenäisenä rotuna”, joiden kulttuuri ja arvot ovat samankaltaisia. Sisäministeriö ei tunnu kuitenkaan olevan huolissaan äärioikeiston ulkomaisista kytköksistä, ja tilannekatsauksissa mainitaankin, että PVL:llä olisi ainoastaan henkilötason yhteyksiä muutamiin ulkomaisiin samanmielisiin ryhmiin (Tilannekatsaus 1/17, 13). Nämä kaksi tietoa ovat hyvinkin ristiriidassa keskenään. Hänninen ja Hänninen (2010, 31) huomauttavat myös, että moderni poliittinen äärioikeisto Suomessa näkyy ja toimii suurimmaksi osaksi verkossa. Tämä johtunee heidän mukaansa siitä, ettei liikkeellä ole selkeitä johtohahmoja, toisin kuin muissa maissa, joissa äärioikeistolainen kannatus on vahvaa. Tilannekatsauksissa taas mainitaan useampana vuonna, että PVL on poliittinen, valtakunnallinen ja hierarkkisesti organisoitunut järjestö (Tilannekatsaus 1/13, 3). Näiden kahden lähteen julkaisuvuosissa ei ole montaakaan vuotta eroa, mutta näkökulma tuntuu olevan lähes päinvastainen.

Kirjassa *Euroopan radikaali oikeisto* (2016), Jouko Jokisalo kirjoittaa Itä-Euroopassa olevan käynnissä radikaalin oikeistopopulismien vallankumous. Vaikka radikaalioikeisto pitää sisällään useita, keskenään erilaisia toimijoita, on liikkeillä samankaltainen ideologia ultranationalismista, joka sisältää demokratian vastaisen tendenssin. Radikaalin oikeiston ideologiaan kuuluu EU- ja globalisaatiovastaisuus, musliminvastainen rasismi ja antikommunismi. Demokraattisen yhteiskunnan epävakautta lisää kasvava pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys, sekä sosiaalivaltion murentuminen. Tämän lisäksi ekologinen kriisi aiheuttaa haasteita Euroopalle ja demokratialle. Kulutusyhteiskunta on kohtaamassa

ympäristön kestävyys rajat ja tämä voi mahdollisesti tarjota eri ääriryhmille avoimen tien valtaan, kun valtiot taistelevat niukkenevista raaka-aineista. (Jokisalo 2016, 6–9.)

Suurin vakavan väkivallan, kuten joukkosurman, uhka kuitenkin sisäministeriön mukaan liittyy yksittäisiin toimijoihin, joiden motiivit voivat liittyä väkivaltaiseen ekstremismiin. Vaikka tämä mainitaan lähes jokaisessa tilannekatsauksessa, ei uhkan vakavuus välity itse tilannekatsauksista. Esimerkiksi vuosien 2018 ja 2020 katsauksissa ei enää ole lainkaan yksittäisille toimijoille omaa seurantaa. Myös aiemmissa katsauksissa yksittäisten toimijoiden osuus on huomattavan paljon suppeampi muihin toimijoihin verrattuna. Tämä todennäköisesti selittyy osaksi sillä, että yksittäisiä toimijoita on hankalampi erottaa muista ryhmittymistä, sillä yksittäinen toimija voi olla jollain tasolla, esimerkiksi samankaltaisten aatteiden tai verkon välityksellä, osa jotain ääriliikettä siihen kuitenkaan virallisesti kuulumatta. Terrorismin uhkan osalta mainitaan Suomessa toimivat radikaali-islamistiset sekä poliittiset ääriliikkeet. Tähän kuitenkin lisätään huomio siitä, että yksittäiset toimijat ovat potentiaalisin, suurin korkeimman terrori-iskun uhkan toimija, ideologiaan katsomatta. On toki ymmärrettävä, että yksittäisten toimijoiden tekemiä rikoksia ei Suomessa ole tapahtunut merkittäviä määriä, mutta uhka on silti jatkuvasti sekä läsnä, että erittäin vakava. Vaikka yksinäisten toimijoiden teot ovat usein pitkän aikavälin suunnitelmia, voi niiden ennakoiminen olla erittäin hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Suunnitelmallisuus voi tulla esille vasta teon jälkeen, kun esimerkiksi tekijän tietokoneen kovalevyjen sisältöä tarkastellaan.

Vasta uusimmassa tilannekatsauksessa on otettu huomioon verkossa tapahtuva väkivaltainen ekstremismi, vaikka verkossa tapahtuva ääriajattelu on ollut uhka yhteiskunnalle jo huomattavasti kauemmin. Muissa lähteissä, joissa puhutaan väkivaltaisesta ekstremismistä, ääriliikkeistä ja terrorismista, keskustelu verkossa tapahtuvasta rekrytoinnista ja verkostoitumisesta on ollut mukana koko 2000-luvun. Verkossa tapahtuu myös paljon vihapuhetta, jonka perimmäisenä tarkoituksena on esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Tämä on rikos, johon myös suomalaiset poliitikot ovat syyllistyneet. Vihapuheesta mainittaessa tilannekatsauksissa ei kuitenkaan nosteta esille tämänkaltaista näkökulmaa, vaan ollaan enemmänkin huolissaan vihapuheesta, joka kohdistuu viranomaisiin ja muihin yhteiskunnallisissa tehtävissä toimiviin henkilöihin. Tämän pelätään vaikuttavan kansalaisten luottamukseen viranomaisia ja instituutiota kohtaan.

Sisäministeriön aineistossa ei huomioida, että usein terroristeilla ja ääriliikkeen edustajilla tavoitteena on vaikuttaa päätöksentekijöihin. Tammikko (2019) kirjoittaa poliittisesta väkivallasta, jota tavoitellaan aiheuttamalla pelkoa. Esimerkkinä Isis, jonka tavoitteena on pelkoa käyttämällä syventää yhteiskunnallisia ristiriitoja muslimivähemmistöjen ja valtaväestön avulla. Väkivaltaa käytetään kansalaisia kohtaan, kostona valtion ulkopoliittista valinnoista. (Tammikko 2019, 31.) Tammikko korostaa, että kaikki eivät ymmärrä poliittista väkivaltaa samalla tavoin, erityisesti käsitys siitä, mikä on politiikkaa, eroaa suuresti ja poliittisuuden tulkinnat helposti politisoituvat. Käsitys poliittisesta väkivallasta ja sen asemasta yhteiskunnassa, vaihtelee ajasta ja paikasta toiseen. Valtion haastaminen vaatisi aseellisen hyökkäyksen, sillä valtiot itsessään ovat riippuvaisia, tavalla tai toisella, väkivallan käytöstä. Väkivalta pakottaa ihmiset pohtimaan, mitä mieltä he ovat ääriliikkeen ajamista asiasta ja tästä syystä väkivalta usein syventää yhteiskunnallisia jakolinjoja sen sijaan, että kuroisi niitä umpeen. (Tammikko 2019, 21–29.)

Selkeitä kannanottoja tilannekatsauksissa tai toimenpideohjelmissa sisäisen turvallisuuden tilanteeseen ei ole luettavissa, vaan asiat esitetään tilastotietojen valossa. Vuonna 2020 julkaistussa toimenpideohjelmissa mainitaan, että 2010-luvulla väkivaltainen radikalismi ja ekstremismi ovat olleet kasvava ilmiö Suomessa. Tämä lausuma on pysynyt vuodesta 2012 asti samana, ilman että jatkoksi liitettäisiin sen enempää lisäinfoa tilanteen vakavuudesta. Tämän perusteella on hankala tulkita pitääkö tavallisen kansalaisen olla tilanteesta huolissaan. Koska tilannekatsauksien tekemistä on jatkettu, niiden luonne on muuttunut vuosi vuodelta virallisemmaksi sekä mukaan on otettu yhä enemmän näkökulmia, voisi tämän tulkita siten, että toimintaa on syytä seurata ja tilanne voi muodostua vakavaksi uhkaksi yhteiskunnalle, ellei se sitä jo ole.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Matti Vanhanen kirjoitti vuonna 2005 Turun Sanomien kolumnissaan seuraavasti: ”Taistelussa terrorismia vastaan yksittäiset väliuodet eivät merkitse sitä, että turvallisuus olisi palannut. Hiljaisuus on pikemminkin merkki siitä, että jossain valmistaudutaan seuraavaan iskuun.” Tähän Vanhasen lausumaan liittyy paljon merkitystä, ja sanan terrorismi tilalle voitaisiin yhtä lailla vaihtaa väkivaltainen ekstremismi. Väkivaltainen ekstremismi ja radikalisoituminen ovat yksiä vakavimpia nyky-yhteiskuntaa uhkaavia ilmiöitä. Liikehdintää Suomessa on ollut melko vähän, mutta riski liikkeen äkilliselle kasvulle on olemassa. On huomion arvoista, että tutkimusaineistoa ja kirjallisuutta liittyen väkivaltaiseen ekstremismiin, löytyy silti edelleen melko heikosti suomen kielellä. Kirjallisuutta liittyen jihadismiin ja terrorismiin on saatavilla paljonkin ja vaikka nämä ovatkin poliittisesti ja yhteiskunnallisesti tärkeitä ilmiöitä, on niiden uhka suomalaisessa yhteiskunnassa verrattain melko pieni. Tämän työn tutkimustulokset osoittavat, että aihe on tärkeä, sekä ajankohtainen ja tutkimusta tulee jatkaa. Väkivaltaisen ekstremismin tutkiminen on erittäin tärkeää, sillä mitä paremmin sitä pystytään tunnistamaan, sitä helpompaa sen ennaltaehkäiseminen on tulevaisuudessa.

Valtion sisäisen turvallisuuden kannalta ääriryhmien toimintaa verkossa on erityisen tärkeä tunnistaa ja pyrkiä ennaltaehkäisemään. Pahimmassa tapauksessa ääriryhmän toiminta, niin verkossa kuin muuallakin, voi vaikuttaa yhteiskunnan rakenteisiin. Verkossa valtioiden rajat hämärtyvät ja tämä mahdollistaa toiminnan Lähi-idästä Pohjoismaihin. Sosiaalisen median tulo osaksi länsimaalaisten arkipäivää tarjoaa ääriryhmille lähes rajattomasti mahdollisuuksia rekrytoida syrjäytyneitä nuoria mukaan toimintaansa. Eriarvoistuminen, epäoikeudenmukaisuuden tunteminen, rakennemuutokset ja tuloerojen kasvu voivat vaikuttaa vahvasti ääriryhmien tarjoamien ideologiiden rantautumiselle yhä useamman ihmisen elämään. Valtioissa, joissa poliittinen tilanne on epävakaampi, on myös enemmän tilaa erilaisille ääriryhmille. Ääriryhmät saavat helpommin äänensä kuuluville ja voivat tarjota vaihtoehtoisia kanavia tyytymättömille kansalaisille, joilla he tuntevat voivansa vaikuttaa heidän omaan tilanteeseensa.

Suomessa, kuten muuallakin maailmassa, on nähtävissä globaalit yhteiskunnalliset ongelmat, kuten eriarvoistuminen, syrjäytyminen ja maahanmuuttopolitiikan tuomat haasteet. Esimerkiksi syrjäytyminen voi johtaa kumoukselliseen reaktioon, sopivien

yhteiskunnallisten edellytysten vallitessa. Mielenkiintoista on myös poliittinen väkivalta, jota tapahtuu poliittisten toimijoiden ja puolueiden toimesta, tahallisesti tai tahattomasti. Suomalaiset luottavat viranomaisiin ja poliittisiin päättäjiin. Poliitikot tai puolueet voivat toiminnallaan ohjata kansalaisten ajatuksia esimerkiksi muukalaisvastaisuuteen ja toimillaan asettaa maahanmuuttajat syrjittyyn asemaan. Tätä näkökulmaa ei sisäministeriön toimenpideohjelmissa tai tilannekatsauksissa sivuta lainkaan. Olisi kuitenkin tärkeää tutkia myös sitä, kuinka esimerkiksi Perussuomalaisten puolueen ajatusmaailma ohjaa ja vaikuttaa suomalaisten käyttäytymiseen ja asettaa mahdollisia ennakkoluuloja ja jopa maahanmuuttovastaisuutta, joka voi pahimmassa tapauksessa johtaa väkivaltaisen äärioikeiston kaltaisiin väkivaltatekoihin. Suomessa rikosrekisterin omaava henkilö voi olla kansanedustaja, ja useimmilla rikosrekisterin omaavilla kansanedustajilla, rikoksena onkin kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Jos väkivalta koetaan oikeutettuna politiikanteon keinona, väkivalta voidaan jakaa kahteen muotoon sen motivaation perusteella: progressiivinen väkivalta, jonka tavoitteena on vapautua alistavasta valtajärjestelmästä, kun taas repressiivisen väkivallan pyrkimyksenä on pakottaa ihmiset toimimaan järjestelmän ehdoilla (Tammikko 2019, 25). Tämä herättää ajatuksen siitä, kuka tosiasiallisesti määrittelee sen, mikä toiminta on oikein ja mikä väärin.

Sisäministeriön julkaisuja lukiessa kiinnittyy huomio erityisesti siihen, kuinka paljon tilanteesta, osin tietoisesti, jätetään kertomatta. Vältellään suoria lausuntoja yhteiskunnan turvallisuuden tilanteesta ja tulokset esitetään tilastollisina faktoina. Tilannekatsauksiin ja toimenpideohjelmiin liittyviä muodollisia muutoksia ei lukijalle avata, joka johtaa siihen, että muutosten merkitys jää lukijan ymmärryksen varaan. On kuitenkin huomioitava, että sisäministeriö on valtion virasto, eikä se voi esittää uhkakuvia yleisestä turvallisuuden tilanteesta, ilman että tilanne on todistetusti vakava. Koen kuitenkin, että sisäministeriön julkaisuista on tulkittavissa se, että väkivaltainen ekstremismi on uhka suomalaiselle yhteiskunnalle ja tahtotila sen ennaltaehkäisemiseen on vahva. Ongelmaksi muodostuneen tulevaisuudessa lähinnä rahoituksen puute. Positiivista on se, että väkivaltaisia ekstremistisiä tekoja Suomessa on vielä vähän, mutta mikäli rahoitusta ennaltaehkäisevään työhön ei löydy, voi tämä johtaa tulevaisuudessa hyvinkin suureen sisäisen turvallisuuden kriisiin. Tulevaisuudessa tarvitaan monipuolisempaa tutkimusta liikehdinnästä, jotta tällä voidaan myös osoittaa rahoituksen tarpeellisuus.

LÄHDELUETTELO

Berger, J.M. (2018). *Extremism*, Cambridge: MIT Press (suom. Kimmo Pietiläinen 2019).

Dobelli, Rolf (2019 [versio 14.5.2013]). *The Art of Thinking Clearly*. HarperAudio (Äänikirja).

Euroopan neuvoston puitepäätös (2002). 2002/475/YOS. *Terrorismirikoksia ja niihin liittyviä rangaistuksia koskevat EU:n säännöt*. Saatavilla osoitteesta: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133168>>, luettu 5.12.2020.

Hänninen, Jera & Hänninen, Jyri (2010). *Tuhansien aatteiden maa – ääriajattelua nyky-Suomessa*. Juva: Johnny Kniga Kustannus.

Jokisalo, Jouko (2016). *Euroopan radikaali oikeisto*. Helsinki: Into kustannus Oy.

Juppi, Pirita, Peltokoski, Jukka & Pyykkönen, Miikka (2003). *Liike-elämää, vastakulttuurinen radikalismi vuosituhaten vaihteessa*. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkoston asettamispäätös (2012). Sisäasiainministeriö. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/0666a714-b0de-4218-a491-44de487bfa96/f8a7276e-c8b7-4555-831b-ecaafbe5c9bd/ASETTAMISPAATOS_20121008063202.pdf>, luettu 18.11.2020.

Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma. Helsinki: *Sisäministeriön julkaisu 15/2016*. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-092-6>>, luettu 18.11.2020.

Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023: Periaatepäätös 19.12.2019. Helsinki: *Sisäministeriön julkaisu* 2020:1 Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-311-8>>, luettu 18.11.2020.

Karisto, Antti, Takala, Pentti & Haapola, Ilkka (1997). *Matkalla nykyaikaan – elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa*. Helsinki: WSOY.

Koivulaakso, Dan, Brunila, Mikael & Andersson, Li (2012). *Äärioikeisto Suomessa*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Kreus, Mirkka (2010). *Terrorismin torjunta Suomessa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Sisäasiainministeriö (2013). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 1/2013. *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-1-2013.pdf/c153bd87-b4ff-4cb0-8843-0e0352be052c/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-1-2013.pdf>>, luettu 18.11.2020.

Sisäasiainministeriö (2013). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2013. *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-2-2013.pdf/6460c576-254e-4fc5-bd64-088192c017cd/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-2-2013.pdf>>, luettu 18.11.2020.

Sisäasiainministeriö (2014). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 1/2014. *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Vakivaltainen-radikalisoituminen-tilannekatsaus-1-2014.pdf/a9c1a1d1-74b3-4077-ae63-37f8a8f65582/Vakivaltainen-radikalisoituminen-tilannekatsaus-1-2014.pdf>>, luettu 18.11.2020.

Sisäasiainministeriö (2014). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 2/2014. *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-2-2014.pdf/4548b2a9-64f0-4b24-bf03-dd66b9ca6a1b/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-2-2014.pdf>>, luettu 18.11.2020.

Sisäasiainministeriö (2015). Väkivaltainen ekstremismi Suomessa – tilannekatsaus 1/2015. *Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://intermin.fi/documents/1410869/3723676/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-1-2015.pdf/f4fce342-d2d4-4560-9bb3-37cfa2848d45/Vakivaltainen-ekstremismi-Suomessa-tilannekatsaus-1-2015.pdf>>, luettu 18.11.2020.

Sisäministeriö (2015). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2/2015. *Sisäministeriön julkaisu* 20/2015. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75491/V%c3%a4kivaltaisen%20ekstremismin%20tilannekatsaus.pdf?sequence=1>>, luettu 18.11.2020.

Sisäministeriö (2016). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2016. *Sisäministeriön julkaisu* 23/2016. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-102-2>>, luettu 18.11.2020.

Sisäministeriö (2017). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017. *Sisäministeriön julkaisu* 3/2017. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-123-7>>, luettu 18.11.2020.

Sisäministeriö (2018). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset radikaali-islamistisissa terroristijärjestöissä. *Sisäministeriön julkaisu* 13/2018. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-221-0>>, luettu 18.11.2020.

Sisäministeriö (2020). Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020: Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2019 ja kehityksen suunta. *Sisäministeriön julkaisuja* 2020:8. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-621-8>>, luettu 18.11.2020.

Suomen perustuslaki (1999). 12 § (11.6.1999/731). Sananvapaus ja julkisuus. Saatavilla osoitteesta: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>, luettu 5.12.2020.

Suomen perustuslaki (1999). 13 § (11.6.1999/731). Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus. Saatavilla osoitteesta: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>, luettu 5.12.2020.

Tavoitteena eheä yhteiskunta - kansallinen toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi. Helsinki: *Sisäasiainministeriön julkaisusarja* 28/2012. Saatavilla osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-491-765-0>>, luettu 18.11.2020.

Tammikko, Teemu (2019). *Vihalla ja voimalla – Poliittinen väkivalta Suomessa*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2017 [versio 29.12.2017]). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi (E-kirja).

Turun Sanomat, Matti Vanhasen kolumni, 15.7.2005, Saatavilla osoitteesta:
<<https://www.ts.fi/puheenvuorot/1074056254/Matti+Vanhasen+kolumni+Vapauden+ja+kontrollin+suhde+muuttuu>>, luettu 7.11.2020.

Turvallisempi huomien – Sisäisen turvallisuuden ohjelma (2012). Helsinki:
Sisäasiainministeriön julkaisusarja 26/2012 Saatavilla osoitteesta:
<http://www.intermin.fi/download/34893_262012_STO_III_fi.pdf>, luettu 18.11.2020.

UNDP (2016). Preventing violent extremism through promoting inclusive development, tolerance and respect for diversity. Saatavilla osoitteesta:
<<https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/conflict-prevention/discussion-paper---preventing-violent-extremism-through-inclusiv.html>>, luettu 18.11.2020.

Yli-Karjanmaa, Hannu (2008). *Valtiot ja terrorismi*. Vaajakoski: Hannu Yli-Karjanmaa ja Multikustannus Oy.